

İSLAM, OSMANLI VE CUMHURİYET SONRASI TÜRK HUKUKUNDA SARHOŞLUK SUÇU

Drunkness Crime in Islamic, Ottoman and post-Republican Turkish Legal Systems

Doç. Dr. Uğur ERSOY* - Dr. Merve ALTINBAŞ**

Geliş Tarihi: 14.8.2020

Kabul Tarihi: 24.02.2021

ÖZET

Mevcut çalışmada sarhoşluk suçunun İslam, Osmanlı ve Cumhuriyet sonrası Türk hukukunda nasıl ele alındığı ve buna bağlanan sonuçların neler olduğu üzerinde durulmuştur. İslam hukukunda sarhoşluğun suç olarak düzenlenmesi öncelikle kişilerin sağlıklı düşünme kabiliyetinin devamlılığını, bunun bir sonucu olarak da kamu menfaati ile toplum düzeninin korunmasını amaçlar. Bu kapsamda sarhoşluğun cezai ehliyete etkisi, sarhoşluğun iradi veya irade dışı olmasına göre ikiye ayrılmıştır. Osmanlı Devleti'nde de sarhoşluk suçunda Müslümanlara hem had cezası hem de tazir cezası uygulanmış, buna mukabil sarhoşluk suçu bakımından cezai sorumluluğu olmayan gayrimüslimlerin de kamu düzenini bozacak eylemleri tazir ile cezalandırılmıştır. Cumhuriyet sonrası Türk hukukunda ise sarhoşluk ile ilgili ilk düzenlemeye 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda yer verilmiştir. Daha sonrasında ise 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda sarhoşlukla ilgili düzenlemelere rastlanmaktadır. Ancak gerek 765 sayılı gerek 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda salt alkol almanın suç olarak düzenlenmediği söylenebilir. Buna karşın 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda sarhoşluk kabahat nevinden bir suç olarak düzenlenmiştir. Kabahatler Kanunu'nda da sarhoşlukla ilgili hükümler bulunmaktadır. Türk hukukunda 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'a göre oy verme günü, oy verme süresince sarhoşluk seviyesine varmayacak derecede olsa dahi alkol içilmesi suç olarak düzenlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sarhoşluk, Sarhoşluk Suçu, Hadd, Kısas, Ta'zir.

ABSTRACT

In the current study, it was focused on how the drunkenness crime is handled in Islam, Ottoman and post-Republic Turkish legal systems and what are the results related to it. The regulation of drunkenness as a crime in Islamic law aims primarily for people to live at a healthy level of consciousness. Thus, the public interest and the social order are protected. In this context, the effect of drunkenness on criminal liability is divided into two according to whether drunkenness is voluntary or involuntary. In the Ottoman State, the acts of non-Muslims, who had no punitive responsibility in terms of drunkenness, and that were not criminally responsible for the crime of drunkenness, were punished by demolition. In post-republic Turkish law, the first regulation on drunkenness was the Turkish Criminal Code No. 765, followed by the Turkish Criminal Code No. 5237. However, it can be said that alcohol consumption alone is not regulated as a crime in the Turkish Penal Code no. 765 or 5237. On the other hand, drunkenness was regulated as a crime in the Turkish Criminal Code No. 765. There are also regulations regarding drunkenness in the Law on Misdemeanors. According to the Law No. 298 on the Basic Provisions of the Elections and Voter Registers, the day of voting was organized as a crime to drink alcohol even if it did not reach the level of drunkenness.

Keywords: Drunkenness, Drunkenness Crime, Canonical Punishment, Retaliation, Correction.

* Kırıkkale Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi; e-posta: ugurursoy@kku.edu.tr; ORCID: 0000-0003-3770-0353.

** Kırıkkale Üniversitesi Hukuk Fakültesi Türk Hukuk Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Elemanı; e-posta: mervealtinbaskku@gmail.com; ORCID: 0000-0001-7094-0549.

GİRİŞ

Gerek ülkemizde gerek diğer ülkelerde alınan bütün önlemlere ve engelleyici düzenlemelere rağmen alkol ve madde bağımlılığının insan sağlığını tehdit eden önemli sorunlardan biri olarak varlığını sürdürdüğü söylenebilir. Bu tür maddelerin kullanımının suça yönelimi ve saldırgan davranışları tetiklediği de bilinen bir gerçektir¹.

Dünya Sağlık Örgütü'nün yayınladığı rapora göre 2016 yılında, zararlı alkol kullanımı Dünya çapında yaklaşık 3 milyon kişinin ölümüne (tüm ölümlerin %5,3'ü) ve 132,6 milyon kişinin hayatı boyunca engelli kalmasına yol açmıştır. Yine, alkol tüketiminden kaynaklanan ölüm oranının, tüberküloz, HIV/AIDS ve şeker hastalığı gibi hastalıkların neden olduğu ölümlerden daha yüksek olduğu da bu raporda ortaya konulmuştur².

Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre 2016 yılında 15 yaş ve üstü küresel nüfusun yarısından fazlasının (%57, 3,1 milyar insan) alkol kullanmaktan uzak durduğu, ancak yaklaşık 2,3 milyar insanın halihazırda alkol tükettiği ifade edilmektedir³.

Yine Dünya Sağlık Örgütü'ne göre 2016 yılı itibariyle Dünya çapında yaklaşık 237 milyon erkek ve 46 milyon kadın alkol bağımlısıdır⁴.

Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan çalışmalarda alkol kullanımının, kasten öldürmelerin yaklaşık %50'sinde, intiharların ise %25'inde önemli bir etken olduğu tespit edilmiştir. Yapılan bu çalışmalara bakıldığında alkol bağımlılığı teşhisi konulan hastaların büyük çoğunluğunun aynı zamanda anti-sosyal kişilik bozukluğuna sahip oldukları da belirtilmektedir. Bunun bir sonucu olarak bu kişiler arasında suça yönelme ve suç işleme oranları da çok yüksektir.⁵ Yine yapılan çalışmalarda, kasten yaralama ve öldürme suçlarında %40-60 oranında, tecavüz suçlarında %30-70 oranında, aile içi şiddet suçlarında %40-80 oranında alkol kullanımının önemli bir etken olduğu ifade edilmektedir.⁶ Almanya'da yapılan bir araştırmada ise, Almanya'da işlenen bütün suçların yaklaşık %10'unun alkol etkisi altında işlendiği ifade edilmektedir.⁷ Bununla birlikte kasten işlenen suçlar yanında özellikle trafik

¹ WHO, Global Status Report on Alcohol and Health 2018, s.vii, <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/274603/9789241565639-eng.pdf?ua=1> (Erişim 05.02.2021)

² WHO, Global Status Report on Alcohol and Health 2018, s.xv.

³ WHO, Global Status Report on Alcohol and Health 2018, s.xiii.

⁴ WHO, Global Status Report on Alcohol and Health 2018, s.xvi.

⁵ Musa Tosun-Alptekin Çetin-Numan Konuk, "Alkol ve Madde Bağımlılığının Adli Psikiyatrik Yönleri," *Türkiye Klinikleri J Psychiatry-Special Topics*, 4/1 (2011), s. 81-82.

⁶ Cüneyt Evren-Fatih Öncü, "Alkol-Madde Kullanımı ve Bağımlılığı İle İlgili Adli Psikiyatri Uygulamaları," *Adli Psikiyatri Uygulama Kılavuzu*, Ed: Niyazi Uygur, (Ankara: Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları, 2014), s. 146.

⁷ H. J. Kerner, *Kriminologie Lexikon*, 4. Auflage, (Heidelberg: 1994), s. 107.

kazaları gibi genellikle taksirle işlenen suçlar bakımından da alkolün önemli bir etken olduğu belirtilebilir.⁸

Ülkemizde alkol başta olmak üzere diğer bağımlılık yapan maddeleri kullanarak haksızlığa sebep teşkil edecek bir fiil gerçekleştiren kişilerin karşılaşacakları yaptırımların neler olacağı mevzuatımızda ayrıntılı olarak düzenlenmiş bulunmaktadır. Buna ilişkin güncel düzenlemelere Türk Ceza Kanunu'nda ve Kabahatler Kanunu'nda yer verildiği görülmektedir.

Sarhoşluk içki veya uyuşturucu madde alınması sonucu kişinin kendine geldikten sonra o esnadaki söz ve eylemlerini bilemeyecek derecede akli melekelerinin zaafa uğraması hali olarak açıklanırken; Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe sözlüğünde karşılığı, sarhoş olma durumu, esriklik, mestlik, sermestlik, sermesti kelimeleriyle ifade edilmiştir.⁹ Sarhoş kelimesi ise yine aynı sözlükte, alkollü içki veya keyif verici bir madde sebebiyle kendini bilmeyecek durumda olan kimse, esrik, mest, sermest, başı dumanlı, kafası bulutlu, kafası iyi, kafası dumanlı, kafası kıyak anlamlarına gelmektedir.¹⁰ Arapça'da ise sarhoş, sekrân; sarhoş olma, sekr; sarhoşluk, sarhoş olma hali, sükr kelimeleriyle karşılanmakla birlikte Kur'ân-ı Kerim'de bu kavramlar yedi yerde geçmektedir.¹¹ Hadislerde de aynı kökten gelen kelimelerin kullanımı yaygın görülmektedir.¹²

Tıbbî olarak sarhoşluk, alkol veya alkollü maddenin alınmasıyla sinir sisteminde depresyon yahut kısmî felçler meydana gelmesini ifade eder. Bununla birlikte uyuşturucu maddeler de bir tür sarhoşluk meydana getirirler. Hukuki anlamda fiil ehliyetine etkileri açısından belirleyici rol oynayan sarhoşluk, ceza hukuku özelinde de önemli bir yere sahiptir.¹³

Türk hukuk sisteminde kural olarak alkol içmek ne suç ne de kabahat olarak düzenlenmiştir. Türk hukuk sisteminde kendisine hukuksal sonuç bağlanılan tek durum, kusur yeteneği üzerinde önemli etkiler doğuran sarhoşluk olarak ortaya çıkmaktadır. Buna karşın sarhoşluk, İslam hukukunda had cezası gerektiren suçlar arasında sayılmış; sarhoşluğun ehliyete olan etkileri ayrıca ele alınmıştır. İslam ceza hukukunda sarhoşluk, hamr içme suçu olarak tanımlanmış ve cezası Kur'an ve hadislerdeki esaslara göre belirlenmiştir. Bununla birlikte hamr olarak değerlendirilmeyen fakat sarhoşluk veren diğer maddeler de müskirat olarak adlandırılmış ve örfî hukuk düzenlemelerle tazir cezaları kapsamında

⁸ Uğur Alacakaptan, *Sarhoşluk Halinde İşlenen Suçlarda Cezai Mesuliyet*, (Ankara: Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları, 1961), s. 4.

⁹ İbrahim Kâfi Dönmez, "Sarhoşluk", *DİA*, XXXVI, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2009), s. 141; Türkçe Sözlük, www.sozluk.gov.tr, (Erişim 29 Temmuz 2019).

¹⁰ Türkçe Sözlük, www.sozluk.gov.tr, (Erişim 29 Temmuz 2019).

¹¹ en-Nisâ 4/43; el-Hac 22/2, el-Hicr 15/15, 72; en-Nahl 16/67; el-Kâf 50/19.

¹² Dönmez, "Sarhoşluk", *DİA*, XXXVI, s. 141.

¹³ Dönmez, "Sarhoşluk", *DİA*, XXXVI, s. 142.

yer bulmuştur. Bir İslam devleti olarak Osmanlı uygulamasında da içki içme suçu had cezaları kapsamında, sarhoşluk veren diğer maddeler ise müskirat olarak tazir cezaları kapsamında değerlendirilmiştir. Sarhoşluk suçunda had olarak uygulanan sopa cezasına ek olarak tazir kapsamında prangabentlik, kürek gibi cezaların da uygulandığı görülmektedir.

Bu çalışmada sarhoşluğun İslam, Osmanlı ve Cumhuriyet sonrası Türk hukuk sisteminde nasıl ele alındığı ve buna bağlanan hukuksal sonuçların ne olduğu üzerinde durulacaktır.

Ş1. İslam Hukukunda Sarhoşluk Suçu

1.1. İslam Hukukunda Suç ve Cezalar

İslam hukukunun temel kaynağı olan Kur'an'da hem dini esaslar hem de toplum düzenini sağlamaya yönelik çeşitli emir ve yasaklar yer almaktadır. Söz konusu emir ve yasakların uygulanmasına ilişkin hadislerle de yol gösterilmiş, buna ek olarak yetkililere takdir hakkı tanınmıştır.¹⁴

Suç kavramı Kur'an'da tanımlanmamakla birlikte; cürüm, cinayet, cünah, sayyie, haram gibi kelimelerle, dinin özüne uymayan ve ahlak değerlerinde uygunsuz görülen her türlü olumsuz davranışa işaret edilmiştir.¹⁵ Fıkıhta cürüm ve cerime kelimeleri günah, suç ve haksız fiil kavramlarını kapsayacak şekilde, cinayet kelimesi ise daha çok adam öldürme ve yaralama fiilleri için kullanılmıştır.¹⁶

İslam ceza hukukunda suçlar işleniş şekline göre basit-itiyâdi, adinatelikli; ihlal ettiği haklara göre sırf Allah hakkını ihlal eden-sırf kişi hakkını ihlal eden- karma suçlar ve nitelikleri açısından hadd-kıyas-ta'zir şeklinde sınıflandırılmıştır.¹⁷ Bu sınıflandırma Tanzimat sonrasında yapılan düzenlemelerde de korunmuştur.¹⁸

Hadd, kelime anlamı itibariyle sınırlama, men etme anlamına gelmekle birlikte, İslam hukukunda Allah hakkı olarak belirlenen cezaları ifade eder.¹⁹

¹⁴ **Mustafa Avcı**, *Osmanlı Ceza Hukuku-Genel Hükümler*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2018), s. 29-30.

¹⁵ **Avcı**, *Genel Hükümler*, s. 27.

¹⁶ **Mehmet Boynukalın**, "Suç", *DİA*, XXXVII, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2009), s. 453; **Avcı**, *Genel Hükümler*, s. 29, dn. 13.

¹⁷ **Boynukalın**, "Suç", *DİA*, XXXVII, s. 454; **Osman Kaşıkçı**, *İslâm-Osmanlı Hukuku*, (İstanbul: Ufuk Yayınları, 2015), s. 291.

¹⁸ **Boynukalın**, "Suç", *DİA*, XXXVII, s. 454; **Ahmet Akgündüz**, *Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri*, (İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı, 2015), I, s. 107.

¹⁹ **Ali Bardakoğlu**, "Had", *DİA*, XIV, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1996), s. 547; **Boynukalın**, "Suç", *DİA*, XXXVII, s. 454; **Hayrettin Karaman**, *Mukayeseli İslam Hukuku*, (İstanbul: İz Yayınevi, 2014), I, s. 198.

Hırsızlık, yol kesme, şarap (hamr) içme, zina, zina iftirası, irtidat ve isyan; sınırları belirlenmiş, kul hakkı ile birlikte Allah hakkı içeren ve dolayısıyla hadd cezası gerektiren suçlardandır.²⁰

Kıyas ise basit anlatımıyla kasten öldürme, yaralama, sakatlama gibi kul hakkı içeren suçların, suçu işleyen kişiye misliyle uygulanmasıdır.²¹ Bu suçlar da cezası belli olduğu için kapsam itibarıyla hadd suçlarına benzemekle birlikte, bunlardan kul hakkının baskın olması yönüyle hadden ayrılırlar.²²

Kelime olarak engellemek, reddetmek, terbiye etmek gibi anlamlara gelen ta'zir, İslam hukukunda naslarda açıkça yer almayan fakat kamuya ya da bireylere zararı olan eylemlerin yasaklanması olarak ifade edilmektedir.²³ Sınırların genişliği, takdir yetkisi bulunması ve af kurumunun geçerliliği ta'ziri hadden ayıran en önemli farklardır.²⁴

1.2. İslam Kaynaklarında İçki İçme Yasağı ve Sarhoşluk

İslam dini, insanların hem uhrevî hem de dünyevî ihtiyaçlarına yönelik düzenlemeler getirmiştir. İslam ceza hukuku kapsamında korunan hukuki yararlar ise yaşam hakkı, malvarlığı, insan onuru, toplum düzeni, birey ve toplum sağlığı ve din ve devlet düzeni şeklinde sınıflandırılmış; içki ve sarhoşluk veren madde içme yasağı da bireyin akıl sağlığını ve dolayısıyla toplum sağlığını koruma amacına hizmet etmiştir.²⁵

İçki içme yasağı kapsamında karşımıza hamr, sekr, müskir, müskirat, şürb gibi kavramlar çıkar.²⁶ Yenilmesi ve içilmesi insana sarhoşluk veren şeye müskir denilir; müskirat ise müskirin çoğul halidir.²⁷ Sarhoşluk içki içme veya sarhoş edici bir madde alma neticesinde gerçekleşen kişideki bilinç bulanıklığı olarak tanımlanmıştır.²⁸

Hamr kelimesi Kur'an'daki hamr yasağının kapsamı ve içki yasağının temelini tespitini amaçlayan metodolojik bir tartışmayı beraberinde getirmiştir. Üzüm suyundan yapılan şarabın hamr sayılacağı konusunda mutabık olan fakihler, bundan başka nelerin hamr sayılacağını yapıldığı madde ve yapıma

²⁰ **Abdülkâdir Udeh**, *Seküler Ceza Hukuku Kurumlarıyla Mukayeseli İslam Ceza Hukuku- Özel Hükümler*, (İstanbul: Kayıhan Yayınevi, 2012), II, s. 401.

²¹ **Muhsin Koçak v.dgr.**, *İslam Hukuku- İslam Hukukuna Giriş/Aile Hukuku/Miras ve Ceza Hukuku*, (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2013), s. 561.

²² Had ve kıyas ayrımı için bkz. **Avcı**, *Genel Hükümler*, s. 33.

²³ **Boynukaln**, "Suç", *DİA*, XXXVII, s. 454; **Yaşar Yiğit**, *İslam Ceza Hukukunun Yürürlüğü*, (Ankara: Sistem Ofset Yayıncılık, 2012), s. 39.

²⁴ Had ve tazir suçları arasındaki farklar için bkz. **Avcı**, *Genel Hükümler*, s. 43-49.

²⁵ **Avcı**, *Genel Hükümler*, s. 34.

²⁶ **Mustafa Baktır**, "İçki", *DİA*, XXI, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2000), s. 459.

²⁷ **Ömer Nuhu Bilmen**, *Hukuki İslamiyye ve İstılahatı Fıkhiyye Kamusu*, (İstanbul: Bilmen Yayınevi, 1999), III, s. 250.

²⁸ **Dönmez**, "Sarhoşluk", *DİA*, XXXVI, s. 141.

yöntemi açısından değerlendirmek suretiyle farklı sonuçlara ulaşmışlardır.²⁹ Şürb kelimesi ise Arapça'da içmek anlamına gelen şeribe fiilinden türemiş, ceza hukukunda ise bilinci ortadan kaldıran maddelerin yenilmesi, içilmesi ya da başka yöntemlerle vücuda alınması şeklinde tanımlanmıştır.³⁰

İçki yasağına ilişkin hükümler farklı zamanlarda inen dört Kur'an ayetinde karşımıza çıkmaktadır. Konuya ilişkin ilk ayet Nahl Suresi 67. ayetidir. Hükme göre: "Hurma ağaçlarının ve üzüm asmalarının ürünlerinden hem içki hem de güzel besinler elde edersiniz. Bunda da aklını kullanan bir topluluk için açık delil vardır." Bu ayette yer alan "sekr" kelimesi, sarhoşluk veren şey anlamına gelmekle birlikte, tefsirde içki olarak çevrilmiştir³¹. Ayetin içeriğine bakıldığında doğrudan bir yasaklama görülmemektedir; ancak tefsirciler sekrin güzel rızıktan farklı bir anlam taşıdığı ve doğrudan yasaklanmasa da kabul görmeyen bir nesne olduğu yönünde imalarda bulunmuşlardır.³² İçkiye ilişkin ikinci hüküm Nisa Suresi 43. ayetidir. Hükümde: "Ey iman edenler! Siz sarhoş iken ne söylediğinizi bilinceye kadar, yolcu olan müstesna olmak üzere, cünüp iken de gusül edinceye kadar namaza yaklaşmayın." uyarısı yapılarak içkiliyken namaza yaklaşılmamasına yönelik bir yasaklama getirilmiş fakat doğrudan içkinin yasaklanması söz konusu olmamıştır.³³ Bu ayetin inmesine vesile olan ve içkiye ilişkin diğer bir düzenleme de Bakara Suresi 219. ayetidir ki burada da "Sana şarap ve kumar hakkında soru soruyorlar. De ki: İkisinde de büyük günah ve insanlar için birtakım faydalar vardır. Ancak her ikisinin de günahı faydasından daha büyüktür." hükmü gereğince doğrudan bir yasak getirilmemiştir.³⁴ Son olarak Maide Suresinin 90. ayeti indirilerek içkinin kesin olarak yasaklandığına hükmedilmiştir: "Ey iman edenler! İçki, kumar, dikili taşlar, fal okları şeytan işi iğrenç şeylerdir. Bunlardan kaçın ki kurtuluşa eresiniz." hükmüyle, kademeli olarak düzenleme yapılan içkinin, tamamen yasaklandığı belirtilmiştir.³⁵

İçkiden ne anlaşılması gerektiği konusu hadislerle aydınlatılmaya çalışıldığında; sarhoş eden her şeyin hamr olduğu ve sarhoşluk veren her şeyin azının da haram olduğu özüne ulaşılmaktadır.³⁶

²⁹ **Baktır**, "İçki", *DİA*, XXI, s. 460.

³⁰ **Mustafa Avcı**, *Osmanlı Ceza Hukuku-Özel Hükümler*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2018), s. 391.

³¹ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Yolu Tefsiri*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2014) III, s. 416.

³² **Baktır**, "İçki", *DİA*, XXI, s. 459.

³³ **Diyanet**, Tefsir, s. 69-73.

³⁴ **Baktır**, "İçki", *DİA*, XXI, s. 459.

³⁵ **Diyanet**, Tefsir, s. 336-340; **Udeh**, s. 565.

³⁶ Müslim, "Eşribe", 67-75; Tirmizî, "Eşribe", 1-2; Serahsi, XXIV, s. 31; **İbrahim Canan**, *Hadis Külliyyatı Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi*, (Ankara: Akçağ Yayınları, 1995), VIII, s. 124.

Sarhoşluk veren maddelerin tıbbî açıdan kullanılması ise fakihlerce görüş ayrılıklarını beraberinde getirmiştir³⁷. Tıbbî olarak makul düzeyde kullanımı uygun görenler olduğu gibi, kati surette bu maddelerin her ne amaçla olursa olsun kullanılmaması gerektiğini savunanlar da bulunmaktadır³⁸.

1.3 İslâm Hukukçularına Göre Şürb

İçkinin hangi ürünlerden elde edildiğine dair ayet ve hadislerde ibareler bulunmakla beraber; şürb kavramının kapsamı İslam hukukçularınca farklı yorumlanmıştır³⁹.

Ebû Hanife ekşiyip, köpüren ve köpüğünü atan üzüm şırası, kaynatılarak üçte ikisinden azı buharlaştırılan ve kalanı sarhoş edici etkiye sahip üzüm şırası, ıslatılan kuru üzüm ve hurma çağlasının (kuru-yaş) suyu ekşitmesi ve köpüğünü atması sonucu oluşan içeceği şürb sayarken; Ebu Yusuf ve İmam Muhammed ise diğer oluşumları kabul etmekle beraber üzüm şırasının ekşiyip köpürmesini yeterli görmüşler, köpüğünü atma şartını aramamışlardır.⁴⁰ Arpa, yulaf, çavdar gibi şeylerin kaynatma veya ıslatma sonucu özünü suya vermesi halinde ortaya çıkan içeceğin şarap olmayacağı ve sarhoş etmeyecek kadarının içilebileceği görüşünde olan Ebu Hanife, buna delil olarak Hz. Peygamber'in hurma ağacı ile üzüm çubuğunu göstererek "Şarap işte şu iki ağaçtan hasıl olur." hadisi ile "Şarabın bizzat kendisi ve diğer içkilerin de sarhoşluk veren miktarı haram kılınmıştır." hadislerini gösterir.⁴¹ Buna göre Ebu Hanife şarabı ne kadar içildiğine bakılmaksızın haram sayarken, diğer sarhoş edici etkisi olan içecekleri müskirat kapsamında değerlendirerek sarhoş eden miktarının haram olduğunu savunmuştur.⁴²

Diğer sünni mezhep imamları ise üzüm suyu, çavdar, şeker kamışı, yulaf gibi maddelerden üretilen şeylerin az veya çok sarhoş ettiğine bakılmaksızın tüketilmesini şürb saymışlar, içeceğin şarap olarak adlandırılmasına bakmamışlardır.⁴³ Buna göre her halde hadd cezasına hükmedileceğini savunurlar.⁴⁴

Ebu Hanife'nin şarap içme ve sarhoş olma eylemlerini birbirinden farklı değerlendirmesi, hadd-i hamr ve hadd-i sekr ayırımını doğurmuştur.⁴⁵ İhtiyari

³⁷ **Baktır**, "İçki", *DİA*, XXI, s. 461.

³⁸ Ebû Dâvûd, "Tıb", 11.

³⁹ **Baktır**, "İçki", *DİA*, XXI, s. 460.

⁴⁰ **Ebû Sehl Ebû Bekir Muhammed b. Ahmet Serahsi**, *el-Mebsût*, (İstanbul: Gümüşev Yayınları, 2016), XXIV, s. 6; Udeh, s. 566.

⁴¹ **Serahsi**, XXIV, s. 8; **Canan**, s. 137.

⁴² **Dönmez**, "Sarhoşluk", *DİA*, XXXVI, s. 143.

⁴³ **Karaman**, s. 204; **Avcı**, *Özel Hükümler*, s. 393.

⁴⁴ Müslim, "Eşribe", 7; Ebu Davud, "Eşribe", 5; **Molla Hüsvrev Mehmed b. Feramürz b. Ali**, *Tercümetü'l-Gürer Ve'd-Dürer*, (Dersaadet: Matbaa-i Amire, 1875), I, s. 388; **Bilmen**, s. 252.

⁴⁵ **Koçak v.dgr.**, s. 541; **Avcı**, *Özel Hükümler*, s. 393.

olarak şarap (hamr) içilmesinden dolayı verilen ceza hadd-i hamr olarak nitelendirilmiş ve içilen şarabın azlığı, çokluğu veya sarhoşlukla neticelenmesi aranmamıştır.⁴⁶ Diğer hadd cezası olan hadd-i sekr ise şarap (hamr) dışında bir maddeyi ihtiyari olarak kullanan ve fiili olarak sarhoş olan kişi için öngörülmüştür. Burada kişinin maddeyi kullanması yeterli olmayıp sarhoşlukla neticelenmesi gerekmektedir.⁴⁷

Suçun hadle cezalandırılması için kişinin hür bir Müslüman olması gerektiğinden, gayrimüslimler için bu eylem suç değildir⁴⁸. Ancak bu durum şartların gerektirmesi halinde ta'zir uygulanmasını engellemez.⁴⁹ Buna göre sarhoşluk sebebiyle kamu düzenini bozması halinde gayrimüslimlere ta'zir cezası verilebilecektir.

1.4. Korunan Hukukî Yarar

Hadd cezaları kamu menfaatini ve toplum düzenini koruma amacı güden yaptırımlardır. Bununla birlikte kişinin şahsi yararı da gözetilmekte, sağlık açısından kendi akıl sağlığına ve bedenine vereceği zararın ve sarhoşluğun vereceği bilinç bulanıklığı ile başkalarına vereceği zararın önüne geçilmesini hedefler.⁵⁰

1.5. Suçun Maddi Unsuru

Suçun maddi unsuru olarak şüreb suçunun gerçekleşmesi için şarap veya sarhoş eden bir içkinin içilmesi gerekmektedir.⁵¹ Ancak Ebu Hanife'nin yaptığı ayırma göre her türlü şarap, miktarına bakılmaksızın maddi unsurun ortaya çıkmasını sağlarken diğer sarhoşluk veren şeylerin sarhoş edecek kadar alınması suçun maddi unsurunun ortaya çıkmasını sağlar.⁵² Bununla beraber sarhoşluk veren fakat içki niteliği taşımayan maddelerin kullanılması sonucunda hükmedilecek olan hadd cezası değil, tazir cezası olacaktır.⁵³ Müskirat olarak kabul gören diğer sarhoş edici maddelere örnek olarak haşhaş, esrar, kokain verilebilir.⁵⁴ Diğer mezheplere göre ise sarhoş eden şeyin (içki veya madde) ne kadar kullanıldığı önem arz etmeksizin şüreb suçu işlenmiş olur.⁵⁵

⁴⁶ Bilmen, s. 253.

⁴⁷ Udeh, s. 567; Dönmez, "Sarhoşluk", *DİA*, XXXVI, s. 143.

⁴⁸ Serahsi, XXIV, s. 47; Karaman, s. 204.

⁴⁹ Yiğit, s. 203; Avcı, *Özel Hükümler*, s. 394.

⁵⁰ Avcı, *Özel Hükümler*, s. 391.

⁵¹ Karaman, s. 205.

⁵² Baktır, "İçki", *DİA*, XXI, s. 460; Karaman, s. 204; Avcı, *Özel Hükümler*, s. 392-393.

⁵³ Bilmen, s. 251; Baktır, "İçki", *DİA*, XXI, s. 460.

⁵⁴ Tuncay Başoğlu, "Uyuşturucu", *DİA*, XLII, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2012), s. 248; Avcı, *Özel Hükümler*, s. 393.

⁵⁵ Avcı, *Özel Hükümler*, s. 393.

Şarap veya sarhoş eden bir içkiyi içerek sarhoş olan kişinin had suçu ile cezalandırılması için hür bir Müslüman olması, özürsüz olarak ve iradesiyle bu eylemi gerçekleştirmesi, sarhoşluğun kişiye erkek ile kadını ayırt edemeyecek veya cümle kuramayacak bir zihin bulanıklığı sağlaması gerekir.⁵⁶ Buna ek olarak içkinin ağız yolu ile alınması ve başka bir yiyecek veya içeceklerle birlikte alınmasının suçun oluşumunu engellemeyeceği konusunda İslam alimleri görüş birliğindedir.⁵⁷ Ancak burun veya kulak yoluyla şarabın vücuda girmesi durumunda Hanefi ve Malikiler tazir uygulanacağını savunurken Şafiiiler had uygulanacağını savunurlar.⁵⁸

Şarabın ve sarhoşluk veren maddelerin zorunluluk halinde veya tedavi amaçlı kullanılması hususu da mezhepler tarafından değerlendirilmiş ve kusurluluğu etkileyen hallerden sayılmıştır.⁵⁹

Son olarak şürib suçunun işlendiği yer dar'ül-islam sınırları dahilinde olmalıdır.⁶⁰ Aksi halde eylemin gerçekleştiği yer İslam devleti sınırları dışında olduğu için had cezası düşer.⁶¹

1.6. Suçun Manevi Unsuru ve Kusurluluk

Kişinin had cezasına çarptırılması için kasıtlı ve bilinçli olarak şarap içmesi veya sarhoşluk veren şeyi içip sarhoş olması gerekmektedir.⁶² Eğer kişi suç işleme kastı olmaksızın şarap veya sarhoşluk veren maddeyi içer ya da içtiği şeyin sarhoşluk vereceğine dair bir bilgisi olmadan içerse, bu durumda kastının varlığından söz edilemez.⁶³ Kişinin bu konudaki bilgisizliği ise makul olmalıdır. Makul bilgisizlikten kasıt, kişinin söz konusu eyleminin İslam hukukuna göre bir suç olduğunu bilmemesi durumudur.⁶⁴ Bu sebeple helal bir gıdanın tüketilmesi sonucunda ya da taksirle şürib suçunun işlenmesi halinde kişi cezalandırılmaz.⁶⁵

Şürib suçunda zorunluluk hali ve tehdit kusurluluğu kaldıran durumlar olarak sayılmıştır.⁶⁶ Susuz kalınması gibi bir çaresizlik durumunda şarabın ve sarhoşluk veren maddelerin tüketilmesinin had gerektirmeyeceğini savunan fakihler; Bakara suresinin 173. Ayetindeki "... Ama biri zorda kalırsa, haksızlığa sapmadıkça, sınırı aşmadıkça kendisine günah yoktur. Biliniz ki

⁵⁶ Molla Hüsrev I, s. 372; Kaşıkçı, s. 343; Koçak v.dgr., s. 542.

⁵⁷ Serahsi, XXIV, s. 42-43; Udeh, s. 569.

⁵⁸ Avcı, *Özel Hükümler*, s. 393.

⁵⁹ Baktr, "İçki", *DİA*, XXI, s. 461.

⁶⁰ Avcı, *Genel Hükümler*, s. 70.

⁶¹ Bilmen, s. 254.

⁶² Serahsi, XXIV, s. 47-48; Karaman, s. 204.

⁶³ Avcı, *Özel Hükümler*, s. 395.

⁶⁴ Udeh, s. 571.

⁶⁵ Baktr, "İçki", *DİA*, XXI, s. 461; Avcı, *Özel Hükümler*, s. 395.

⁶⁶ Avcı, *Özel Hükümler*, s. 395.

Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir.” hükmünü delil kabul etmişlerdir.⁶⁷ Buna göre susuzluğu giderme amacından çıkılması ve sınırın aşılması had cezasını düşürmeyecektir. Ancak Şafii ve Maliki görüşü susuzluk halinde şarap içmeyi caiz bulmamıştır.⁶⁸ Sarhoşluk veren maddenin tedavi edeceği inancıyla alınması konusunda Hanefiler hastalığı iyi etme amacıyla yasak olan şeyin içilebileceği görüşündeyken, Şafiiler şarap haricindeki yasak edilen şeylerle tedavinin mümkün olduğu fakat şarabın kullanılmayacağı görüşündedirler.⁶⁹ Ölüm veya uzuv kesme tehdidi altında şürb suçunun işlenmesi halinde ise tehdidin kusurluluğu kaldıracağı belirtilmiştir.⁷⁰

1.7. Şürb Suçunun Cezası ve İnfazı

Şürb suçunu işleyen faile uygulanacak haddin sopa cezası olarak belirleneceği hadisler delil gösterilmek suretiyle sabit olmuştur.⁷¹ Ebu Hureyre tarafından nakledilene göre “Hz. Peygamber’e içki içmiş bir adam getirildi, onu dövünüz buyurdu. Onu kimimiz eliyle, kimimiz elbisesiyle dövüyordu.”⁷² Ancak sopa cezasının ne kadar uygulanacağı konusu Hz. Peygamber devrinden sonra, yaklaşık kırk vuruş uygulanması yönündeki icma⁷³ ile belirlenmiştir.⁷⁴ Alt sınır kırk sopa şeklinde uygulanmakla beraber, üst sınır olarak da seksen değneğin kabulü yine icma ile olmuştur.⁷⁵ Cezanın belirlenmesinde icma yoluna başvurulması hadis ve Kur’an hükümlerinde suçun belirlenmiş fakat cezanın belirlenmemiş olmasından kaynaklanmıştır⁷⁶.

Cezanın uygulanabilmesi için ispat şartı aranmıştır. Buna göre ikrar, iki erkeğin şahitliği, bilirkişi beyanı, koku, sarhoşluk ve kusma durumu ispat vasıtaları olarak sayılmıştır.⁷⁷

⁶⁷ **Bilmen**, s. 255; **Koçak v.dgr.**, s. 542.

⁶⁸ **Avcı**, *Özel Hükümler*, s. 395.

⁶⁹ **Avcı**, *Özel Hükümler*, s. 396.

⁷⁰ **Avcı**, *Özel Hükümler*, s. 396.

⁷¹ **Burhanüddin Ebu'l-Hasan Ali b. Ebû Bekir Merginanî**, *Hanefiler İçin İslam Fıkhı El-Hidâye Tercemesi*, (İstanbul: Kahraman Yayınları, 2015), II, s. 237; **Karaman**, s. 205; **Avcı**, *Özel Hükümler*, s. 405.

⁷² **Yiğit**, s. 84; **Koçak v.dgr.**, s. 543.

⁷³ İcma, kelime anlamı itibarıyla toplama, bir konu hakkında karar verme olarak sözlükte yer almakla birlikte, İslam terminolojisinde Hz. Peygamber döneminde yaşayan mütehitlerin bir mesele üzerinde görüş birliğine varmaları demektir, Türkçe Sözlük, www.sozluk.gov.tr, (Erişim 6 Şubat 2021); **İbrahim Kâfi Dönmez**, “İcma”, *DİA*, XXI, s. 417.

⁷⁴ **Karaman**, s. 205.

⁷⁵ **Serahsi**, XXIV, s. 45; **Merginanî**, s. 240; **Koçak v.dgr.**, s. 543; **Avcı**, *Özel Hükümler*, s. 405.

⁷⁶ Sarhoşluğun bir suç olduğunun sabit olduğu ancak cezanın uygulayıcı tarafından takdir edilmesi sebebiyle ta'zir kapsamında yer alması gerektiği hakkında bkz. **Yiğit**, s. 84.

⁷⁷ **Molla Hüsrev I**, s. 372; **Kaşıkcı**, s. 343; **Avcı**, *Özel Hükümler*, s. 402.

Kişinin sarhoşken yaptığı ikrar geçerli sayılmaz, çünkü sarhoşluğun iradi olup olmadığı had gerekip gerekmediğine karar vermede esaslı bir unsurdur.⁷⁸ Kokunun had ile cezalandırmada delil olarak değerlendirilmesinde Maliki ve Hanbeliler ikrarı gerekli görmezken, Hanefi ve Şafiiler ikrar veya iki kişinin şahitliğini aramışlardır.⁷⁹ Ancak şahitler kişiyi sarhoşken veya ağzında içki kokusu varken yakalamışlarsa ve fakat mahkemeye ulaşana kadar bu delil ortadan kalkarsa şahitlerin şهادetine itibar olunur.⁸⁰ Kişinin kusmasının içki içmede ispat vasıtası olması da mezhepler arasında farklı yaklaşımları beraberinde getirmiştir. Ebu Hanife kişinin kusması neticesinde içki kokusunun ve sarhoşluğun şahitlerce tespit edilmesi durumunda had cezasına hükmedilebileceğini savunurken; İmam Şafiî kusmanın içki içmeye delil olmayacağını savunmuştur.⁸¹

Şürib suçuna teşebbüs, zincirleme suç ve içtima hükümlerinin uygulanması konuları da değerlendirilmiştir. Şürib suçuna teşebbüste had değil, tazir cezası verilir.⁸² Birden fazla ve art arda gerçekleşen şürib suçuna zincirleme suç hükümleri uygulanacağı gibi; adam öldürme suçu ile birlikte şürib suçuna ve zina ile birlikte şürib suçuna içtima hükümleri uygulanacağı kanaatine varılmıştır.⁸³ Sarhoşun başkasına zina iftirasında da önce hapsedilmesi sonrasında zina iftirasına ilişkin cezanın uygulanması gerektiği belirtilmiştir.⁸⁴

1.8. Şürib Suçunda Sopa Cezasının İnfazı

Şürib suçunda hükmedilmiş olan sopa cezasının infazı için kişinin sarhoşluğunun geçmesi beklenir.⁸⁵ İnfazın uygulanacağı sopanın parmak kalınlığında, en az yirmi santimetre uzunluğunda olması ve kenarlarında kişiye eziyet verecek çıkıntıları olmaması gerekir.⁸⁶ Ayrıca sopa cezası hassas bölgelere denk gelmeyecek şekilde ve erkeklerde üzerinde pantolon ve entari varken, kadınlarda ise elbise çıkartılmadan uygulanır.⁸⁷

1.9. Cezayı Düşüren Sebepler

Niteliği gereği had gerektiren bir suç olan şüribte, infaza kadar ikardan dönülebilir ve rücu sebebiyle had düşer.⁸⁸ Cezanın hükümden düşmesi hususunu

⁷⁸ **Bilmen**, s. 255; **Serahsi**, XXIV, s. 47.

⁷⁹ **Udeh**, s. 577; **Avcı**, *Özel Hükümler*, s. 402.

⁸⁰ **Merginani**, s. 239.

⁸¹ **Molla Hüsrev I**, s. 372; **Udeh**, s. 580.

⁸² **Avcı**, *Özel Hükümler*, s. 397.

⁸³ **Udeh**, s. 579; **Avcı**, *Özel Hükümler*, s. 398.

⁸⁴ **Serahsi**, XXIV, s. 48.

⁸⁵ **Avcı**, *Özel Hükümler*, s. 408.

⁸⁶ **Serahsi**, XXIV, s. 44; **Kaşıkcı**, s. 306.

⁸⁷ **Molla Hüsrev I**, s. 372; **Serahsi**, XXIV, s. 45; **Kaşıkcı**, s. 306; **Koçak v.dgr.**, s. 543.

⁸⁸ **Avcı**, *Genel Hükümler*; s. 37.

üç durumda değerlendiren Ebu Hanife; tek delilin ikrar olduğu durumda kişi ikrardan dönmüşse, sadece tanıkların beyanı ile şübh suçuna hükmedilme durumunda tanıklar tanıklıktan vazgeçmişse ve mahkemece cezaya hükmedildikten sonra ve fakat infaz öncesinde tanıkların tanıklık ehliyetleri olmadan mahkemede tanıklık yaptıkları ortaya çıkmışsa cezanın hükümden düşeceğini belirtmiştir.⁸⁹ Zamanaşımı sebebiyle cezanın düşmesi konusu ise Hanefi imamlarca farklı değerlendirilmiştir. Ebu Hanife ve Ebu Yusuf içki kokusu kaybolmadan faile ceza verilmemesi halinde zamanaşımının cezayı düşüreceğini, İmam Muhammed ise ikrarın varlığı halinde zamanaşımının işlemeyeceğini savunmuştur.⁹⁰

1.10. Sarhoşluğun Ceza Sorumluluğuna Etkisi

İslam hukukunda sarhoşluk ceza sorumluluğunu sınırlayan durumlar arasında sayılmıştır. Bu sınırlama da sarhoşluğun meşru ve meşru olmayan yollarla gerçekleşmesine göre farklı değerlendirilmiştir. Buna göre sarhoşluk veren maddenin iradi olarak alınması meşru olmayan sarhoşluk sayılırken; sarhoş olma amacı ile değil de tehdit, tedavi gibi sebeplerle sarhoşluk veren maddenin alınması meşru sarhoşluk olarak nitelendirilmiştir.⁹¹

Sarhoşluğun irade dışında alınan bir madde veya içilen içki ile oluşması durumunda sarhoşun cezai ehliyetinin akıl hastasının ehliyeti gibi değerlendirilmesi gerektiği ve baygınlığın da irade dışı sarhoşluk durumu olarak değerlendirileceği belirtilmiştir.⁹²

Akıl hastalığı halindeki kişiler, eylemlerinin sebep ve sonuçlarını idrak edemediğinden şahsi bir cezasızlık sebebi olacaktır.⁹³ Meşru sarhoşluk olarak ifade edilen bu durumda cezai ehliyetin ortadan kalktığı ve kişilere had, tazir ve kısas cezası uygulanamayacağı konusunda fakihler görüş birliği içerisinde.⁹⁴

Sarhoşluk veren maddenin bile isteye alınması durumunda oluşan meşru olmayan sarhoşluk durumunda ise iki görüş mevcuttur.⁹⁵ Zahiri, Caferi ve diğer dört mezhebin bazı üyelerine göre meşru olmayan sarhoşluk da meşru sarhoşluk gibi sonuç doğurur ve kişinin cezai ehliyetinden bahsedilemez; ikinci görüş ise meşru olmayan sarhoşlukta cezai ehliyetin tam olduğunu savunur.⁹⁶

⁸⁹ Udeh, s. 580.

⁹⁰ Avcı, *Özel Hükümler*, s. 408.

⁹¹ Ahmet Bilgin, *İslam Hukukunda Gerçek Kişilerin Ehliyeti* (Doktora Tezi), Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1989, s. 151.

⁹² Bilmen, s. 69; Avcı, *Genel Hükümler*, s. 170.

⁹³ Avcı, *Genel Hükümler*, s. 169.

⁹⁴ Bilgin, s. 151; Dönmez, "Sarhoşluk", *DİA*, XXXVI, s. 143.

⁹⁵ Bilgin, s. 152; Avcı, *Genel Hükümler*, s. 170.

⁹⁶ Dönmez, "Sarhoşluk", *DİA*, XXXVI, s. 144.

Sarhoşluk veren maddeyi iradesiyle, isteyerek alan kişinin, başka bir suç işlemesi halinde sorumluluktan kurtulması mümkün değildir.⁹⁷ Bununla birlikte suç işleme kararı alındıktan sonra cesaret bulmak, suç işleme kararını pekiştirmek veya cezai sorumluluğa etki ederek hükmedilecek cezada azaltıcı veya cezayı kaldırıcı etkisinden istifade etmek amacıyla alınması durumlarında ağırlaştırıcı sebep olarak değerlendirilmesi gerektiğini savunan İslam alimlerinin yanı sıra, sarhoşluk anında, daha önceden karar verilmediği halde, bir suç işlenmesinde azaltıcı sebep olarak değerlendirilmesi gerektiği de savunulmuştur.⁹⁸

§2. Osmanlı Hukukunda Şürb Suçu

2.1. Şürb Suçuna İlişkin Yapılan Hukuki Düzenlemeler

Osmanlı uygulamasında gerek şürb suçu gerekse keyif veren diğer maddelerin kullanımının önlenmesi adına için ciddi bir mücadele verilmiş ve sarhoşluk veren maddelerin kullanımında verilecek cezaların kapsamı şer'i ve örfi hükümlere göre belirlenmiştir.

Klasik dönem Osmanlı uygulamasında da Hanefi görüşü tercih edilmiş; bir kimseye şürb haddinin uygulanabilmesi için ne kadar içildiğine bakılmaksızın şarap içilmesi veya diğer içkilerden içmek suretiyle kişinin sarhoş olması, içki içme kastının varlığı ve iradesi aranmıştır.⁹⁹ Bu durumların dışında kalan diğer durumlarda tazir cezasına hükmolunacağı belirtilmiştir.¹⁰⁰

Tazir cezalarına ilişkin kanunnâme hazırlayan ilk Müslüman devlet adamı Fatih Sultan Mehmet'tir.¹⁰¹ İçki ile alakalı had cezasının belli olması sebebiyle, kanunnâme kapsamında ele alınan içkiye ilişkin düzenlemeler, tazir uygulanmasındaki alt ve üst sınırları kapsamıştır. Fatih Kanunnâmesi'nin 15. maddesinde "Eğer bir kişi hamr içse, kadı ta'zir ede, iki ağaca bir akçe cürm alına" hükmüyle yer bulmuş ve tazir cezasına kadı tarafından hükmolunması emredilmiştir.¹⁰²

Şürb suçu II. Bayezid, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman tarafından hazırlanan kanunnâmelerde de benzer hükümlerle yer bulduğu

⁹⁷ Yiğit, s. 273; Avcı, *Genel Hükümler*, s. 170.

⁹⁸ Avcı, *Genel Hükümler*, s. 139.

⁹⁹ Ahmet Akgündüz, *İslâm ve Osmanlı Hukûku Külliyyâtı, Kamu Hukuku (Anayasa-İdare-Ceza-Usul-Vergi-Devletler Umumi)*, (İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı, 2011), I, s.525; Avcı, *Özel Hükümler*, s. 406.

¹⁰⁰ Avcı, *Özel Hükümler*, s. 393.

¹⁰¹ Akgündüz, *Külliyyât*, s. 537.

¹⁰² Akgündüz, *Osmanlı Kanunnameleri*, s. 349.

gibi¹⁰³ sonraki yüzyıllarda da Osmanlı hukukunda ve devlet gündeminde yer almıştır.¹⁰⁴

Padişah tarafından hazırlanan ve örfî nitelikteki düzenlemeler olan kanunnâmelerin yanı sıra dönemin şeyhülislamlarının içki konusundaki fetvaları da söz konusu suçun işlenmesinin engellenmesi adına gerçekleştirilen girişimlerin göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁰⁵ Kanunî döneminde fetvalarıyla İslam hukuku uygulamasına yön veren Ebussuud Efendi'nin sarhoşluk veren maddelerin haram olduğuna ilişkin bir fetvası şöyledir: “Berş ve afyon ve ma’cun ki esrar içinde ola, mertebe-i sekre varmayacak haram olur mu? el-Cevab: Fâsıklar ve hevâ ehli yeyişi üzerine hiçbir şekilde helal değildir.”¹⁰⁶ Fetvada afyon, afyonlu şurup, esrar içeren ve sarhoşluk veren maddelerin haram olduğu bildirilmiştir. Şifa amaçlı içkinin kullanılmasına yönelik fetvası ise şöyledir: “Zeyd-i marîz, devâ olmak, bir miktar ‘arak isti’ mal eylemek, şer’an câiz olur mu? El-cevap: Olmaz, devâlığı muhakkak ise dahi asla mümkün değildir.”¹⁰⁷ Fetvadan şifa amaçlı kullanımların da yasaklı addedildiği görülmektedir.¹⁰⁸

Müslümanlar için had ve tazir öngörülen sarhoşluk suçunda, kendi dinleri gereği sarhoşluk veren maddelerin haram kılınmamış olmasından dolayı gayrimüslim tebaa için ceza yoktur.¹⁰⁹ Bunların kullanılması kendilerine yasak olmadığı gibi ticaretini yapmaları da İslam hukukunda denetimli olmak şartıyla serbest bırakılmıştır.¹¹⁰ Kamu düzeni ve toplum refahı açısından içki tüketilen yerlerin denetimi sağlandığı gibi, bu hususta yapılan şikayetler dikkate alınmış ve gerektiğinde düzeni bozan gayrimüslimler de tazir cezası ile cezalandırılmıştır.¹¹¹

Klasik dönemdeki hukuki düzenlemelerin kapsamına ek olarak, Tanzimat sonrasında çıkarılan ceza kanunları ile tazir cezalarına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Bu kanunların kapsamlarında had ve kısas cezalarına ilişkin

¹⁰³ Yavuz Sultan Selim zamanında yayınlanan umumî kanunnâmede bu hükme ek olarak hamr satan veya sıkın (yapan) ve hamr içilen yerde oturan Müslüman için de tazir cezaları öngörüldüğü hakkında bkz. **Akgündüz**, *Osmanlı Kanunnameleri*, III, s. 91.

¹⁰⁴ **Akgündüz**, *Osmanlı Kanunnameleri*, s. 129.

¹⁰⁵ **Avcı**, *Özel Hükümler*, s. 393.

¹⁰⁶ **Ahmet Akgündüz**, *Bilinmeyen Osmanlı, (İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı, 1999)*, s. 124.

¹⁰⁷ **M. Ertuğrul Düздаğ**, *Şeyhülislam Ebussuud Efendi Fetvaları Işığında 16. Asır Türk Hayatı*, (İstanbul: Enderun Kitabevi, 1983), s. 146.

¹⁰⁸ **Avcı**, *Özel Hükümler*, s. 397.

¹⁰⁹ **Avcı**, *Özel Hükümler*, s. 394.

¹¹⁰ **Ahmet Yaman**, *İslam Hukukunda Uluslararası İlişkiler*, (Ankara: Fecr Yayınevi, 1998), s. 290.

¹¹¹ İçkinin aleni tüketilmesi ve satılması sebebiyle verilen tazir cezaları hakkında bkz. **Avcı**, *Özel Hükümler*, s. 394.

müdahalenin olmayacağına 1839 Gülhane Hattı Humayûnu'nda yer alan "Kur'an hükümlerine şer'i kanunlara kemâliyle riayet olunarak" hükmü ile Devlet tarafından garanti verildiği görülmektedir.¹¹²

1851 tarihli Kanun-ı Cedid'in ikinci faslının beşinci maddesinde sokaklarda sarkıntılık yapan sarhoşların suçlarının sabit olması halinde had ile cezalandırılacağı düzenlenmiştir¹¹³. 1277 (1861)¹¹⁴, 1282 (1866)¹¹⁵ ve 1283 (1867)¹¹⁶ tarihli nizamnamelerin kapsamında ise cami ve tekkelere iki yüz arşından yakın yerlerde, karakol yanı ve karşısında, Müslüman mahallesinde ve bunlardan başka yasaklı olduğu belirtilmiş yerlerde içki satışı için ruhsat verilmeyeceği; yasaklı yerlerde gizli satış yapıldığına ilişkin tespitte bulunulması halinde söz konusu yerin kapatılacağı, ilk seferde beş ikinci seferde on mecdiye altını cezaya hükmolunmasına karşılık üçüncü sefer tespiti halinde tamamen kapatılacağı düzenlenmiştir.

Osmanlı Devleti'nin son döneminde doğrudan içki ve sarhoşluk veren maddelere yönelik çıkartılan Men'i Müskirat Kanunu'na da temas edilmesi gerekir.

1 Muharrem 1339/14 Eylül 1921 tarihinde çıkartılan ve yayımlandığı gün yürürlüğe giren Men'i Müskirat Kanunu sekiz maddeden oluşmuştur.¹¹⁷ Sadece şarap değil sarhoşluk veren tüm maddeleri kapsamına alan bu kanun, sıhhi amaçlı kullanımlar için de ayrı bir hükme yer vermiştir. 22 Mart 1926 tarihinde çıkarılan 790 sayılı Kanun'un 30. maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.¹¹⁸ Kanunun birinci maddesinde Osmanlı Devleti sınırları içerisinde her türlü sarhoşluk veren maddenin (müskiratın) üretimi, ithali, satışı ve kullanılması yasaklandığı belirtilmiştir. İkinci maddede sarhoşluk veren maddenin üretimini, ithalini, satışını veya naklini yapan kişilerden her bir kıyye¹¹⁹ için elli lira cezaya hükmolunacağı ve söz konusu maddelerin imha edileceği hükmü yer almaktadır. Üçüncü madde açıkça sarhoş edici madde kullananlar veya gizli kullanıp da sarhoşluğu belli olanlar hakkında had cezası uygulanacağı veya elli liradan iki yüz elli liraya kadar para cezasına çarptırılacağı ya da üç aydan bir yıla kadar hapis cezası verileceğini düzenlemiştir. Ayrıca resmi kurumlarda çalışan memurlar da memuriyetten uzaklaştırılacaktır. Maddede belirlenen cezalara ek olarak, bu konuda verilen cezaya ilişkin hükümler itiraz,

¹¹² **Akgündüz**, *Osmanlı Kanunnameleri*, s. 132.

¹¹³ **Akgündüz**, s. 616; **Avcı**, *Özel Hükümler*, s. 408.

¹¹⁴ BOA, İ.MMS.: 22/942.

¹¹⁵ BOA, İ.MMS.: 31/1294.

¹¹⁶ *Düstur*, 1. Tertip, C.2, s.712-725.

¹¹⁷ *Ceride-i Resmîyye*, 1921, s. 23.

¹¹⁸ *Ceride-i Resmîyye*, 1926, s. 1237.

¹¹⁹ Kıyye, eskiden kullanılan ve okka da denilen ağırlık ölçüsüdür. Günümüzde 1282 gram ağırlığa denk gelmektedir.

istinaf ve temyiz yoluna kapatılmıştır. Dördüncü maddeye göre söz konusu kanunun onaylanıp yürürlüğe girmesi ile birlikte içki üretimine mahsus tüm alet ve edevat müsadere edilecektir. Ayrıca hali hazırda bulunan sarhoş edici tüm maddeler mühürlenecek ve iki ay içerisinde yabancı memleketlere ihracına izin verilecektir. Eğer iki ay içerisinde ihraç olunmazsa, bu maddeler imha olunacaktır. Beşinci madde ise sıhhi konularda kullanılacak maddeler hakkındadır. Buna göre tabiplikte kullanılacak her tür ispirtolu şeyler ihtiyaca göre Sıhhiye vekaleti tarafından eczanelere gönderilir ve kullanımı denetlenir. Altıncı maddede sıhhi ihtiyaçlar için kullanılacak ispirtolu şeylerin kullanımı hakkında Sıhhiye vekaleti tarafından bir talimatname kaleme alınması öngörülmüştür.

1926'da Kanun'un yürürlükten kaldırılması ile içki yasağı yerine ruhsat usulüne geçilmiş ve bu denetim mekanizması sayesinde ruhsat alınarak içki satışının yapılması öngörülmüştür. Buna ek olarak 1926'da çıkartılan 765 sayılı Türk Ceza Kanunu özelinde de sarhoşluk beş farklı alt başlıkta ele alınmış ve farklı hukuki sonuçlara bağlanmıştır.

2.2. Osmanlı Hukukunda Şürb Suçunun Görünümü

Şürb suçunda had uygulanabilmesi için şer'i hükümlerde belirtildiği üzere kişinin iradesiyle şarap içmiş olması ve bunun iki şahitle kanıtlanması gerektiği belirtilmiştir¹²⁰. 1 Numaralı Üsküdar Kadı Sicilinde bulunan 1 Şevval 921/8 Kasım 1515 tarihli hükümde Abdullah oğlu Ahmed'in şaraptan sarhoş olduğu ve ağızındaki hamr kokusunun Abdullah oğlu Arnavut Ali ve Musa oğlu Demirhan'ın şahitlikleriyle sabit bulunduğu belirtilmiştir. Yine aynı defterde yer alan 15 Zilhicce 925/ 8 Aralık 1519 tarihli hükümde Abdullah oğlu İsmail'in hamr içtiğini kadı önünde ikrar etmesi üzerine ikrarı geçerli sayılmış ve kişi hakkında had cezasına hükmedilmiştir.¹²¹

Osmanlı uygulamasında şürb suçunun unsurlarının gerçekleşmemesi durumunda ise tazir ve hapis cezasına hükmedilmiştir.¹²² Ayrıca hapis cezasının özel bir infaz şekli olarak küreğe koyma cezası karşımıza çıkmaktadır.¹²³ Donanmaya ait gemilerde kürek çektirilmek suretiyle infaz edilen bu cezanın, Tanzimat sonrasında mahkumun ayağına pranga bağlanmak suretiyle ifa edilmesi yönünde düzenleme yapılmıştır.¹²⁴

Kadı kararlarında ve gönderilen emirnamelerde şürb suçu özelinde bireylerin akıl sağlığının korunması amaçlanmakla beraber, bunları tüketenlerin toplum

¹²⁰ Molla Hüsrev I, s. 372; Kaşıkçı, s. 343; Akgündüz, *Külliyyât*, s. 526.

¹²¹ *İstanbul Kadı Sicilleri*, (Ankara: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 2014), I, s. 374, 412.

¹²² Akgündüz, *Külliyyât*, s. 534; Avcı, *Özel Hükümler*, s. 406.

¹²³ Avcı, *Özel Hükümler*, s. 407.

¹²⁴ Akgündüz, *Külliyyât*, s. 536.

huzurunu bozmamasına da önem verilmiştir.¹²⁵ Bu kapsamda 9 Ramazan 975/8 Mart 1568 yılında Belgrad kadısına gönderilen bir emirde Sultan Süleyman Camisi ile Ferhat Kethüda Camisi arasında yer alan kâfir mahallesindeki meyhanelerin sayısının fazla olması, sarhoşların seslerinden namaz kılmanın mümkün olmadığı ve bölgede sürekli kavga ve karmaşa çıktığının bildirilmesi üzerine mahallenin başka bir yere kaldırılması istendiği için, meyhanelerin kapatılması ve mahallenin nereye taşınması uygun ise bunun bildirilmesi istenmiştir.¹²⁶

Bunların yanı sıra, evlerinde şarap tespit edilen Müslümanların hapsedilmesi¹²⁷ hem klasik dönemde hem de Tanzimat sonrasında verilen cezalardan olmuştur. Tanzimat sonrasında sarhoşluk başlı başına bir suç olmaktan çok başka bir suçun işlenmesinde unsur olarak değerlendirilmiştir. Bu kapsamda prangabentlik¹²⁸, kalebentlik¹²⁹, sürgün ve görevden uzaklaştırma¹³⁰ gibi cezalar kayıtlarda karşılaşılan diğer türlerden olmuştur.¹³¹ Bu cezaların sarhoş haldeyken işlenen suçlara ilişkin bazı hükümlerde birbirlerine seçimlik olarak yer aldıkları görülmektedir.¹³²

2.3. Osmanlı Hukukunda Şürb Suçuna Yönelik Gayrimüslimlere Uygulanan Tedbirler ve Cezalar

Sarhoşluk veren maddelerin Müslümanlar için hem şer'i hem de örfi olarak yasak olması, Müslümanlara verilen cezaların yanı sıra, bu hususta serbestisi olan gayrimüslim tebaa için de çeşitli tedbirleri beraberinde getirmiştir.¹³³ Bu kapsamda uygulanan tedbirlerden biri imha ettirme veya sirkeye dönüştürme yöntemidir. 22 Rebiulahir 972/ 27 Kasım 1564 tarihli kayıta Üsküdar'dan Gebze ve Yoros'a kadar olan yerlerdeki ihtiyaç fazlası şarapların sirkeye dönüştürülmesi ve Müslümanların elinde bulunduğu tespit edilen şarapların ise dökülmek suretiyle imha edilmesine hükmolunmuştur.¹³⁴ Ayrıca evini meyhaneye dönüştüren ve Müslümanlara içki satan zımminin evinin yıktırılması¹³⁵ bu tedbirlerin oldukça sert bir yaptırıma dönüştüğüne bir delil kabul edilebilir.

¹²⁵ **Avcı**, *Özel Hükümler*, s. 407.

¹²⁶ *7 Numaralı Mühimme Defteri (975-976/1567-1569) Özet- Transkripsiyon- İndeks*, (Ankara: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, 1998), s. 497.

¹²⁷ *6 Numaralı Mühimme Defteri*, s. 336.

¹²⁸ BOA, A.MKT.:103/59; BOA, A.}MKT.MVL.: 4/8.

¹²⁹ BOA, A. {DVNSMHH.d...: 111/1400; BOA, A. {DVNSMHH.d...:123/125.

¹³⁰ **Yeter Öztürk**, "*XIX. Yüzyıl Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı Devleti'nde İçki ve Yasakları*", Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Spsyal Bilimler Enstitüsü, 2017, s. 26.

¹³¹ **Öztürk**, s. 80-87.

¹³² BOA, A. {DVNSMHH.d...: 114/825.

¹³³ **Avcı**, *Özel Hükümler*, s. 404.

¹³⁴ *6 Numaralı Mühimme Defteri*, s. 282.

¹³⁵ 1579 tarihli kayıt için bkz. **Avcı**, *Özel Hükümler*, s. 404.

Çeşitli kontrol mekanizmalarının da uygulamada olduğu görülmektedir. 145 numaralı Galata Kadı Sicili'nde bulunan 12 Cemazeyilahir 1100/3 Nisan 1689 tarihli kayıta içki taşıyan gemilerin Yassı Ada ve Kızıl Ada haricinde bir yere yanaşmalarının yasak olduğu ve bu yerler dışında içki alım satımının yasaklandığı belirtilmiştir.¹³⁶ Söz konusu kayıttan içki satışının sadece esnaf ve tüketim yeri açısından yasaklı olmadığı, içki taşıyan gemilerin yanaşacakları limanların dahî kontrol altında tutulmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Böylece şehir dışında üretilip satış için getirilen içkilerin kontrolünün sağlanması amaçlanmıştır. 27 Recep 1215/14 Aralık 1800 tarihli bir belge Osmanlı sınırları dışından sarhoşluk veren maddelerin getirilmesinin caiz olmadığı fakat daha önceden yola çıkmış olup da altı ay içerisinde gelecek siparişlerin dışındakilere izin verilmeyeceği hususunda elçiliklere taktir verildiğine ilişkindir.¹³⁷ Böylece şehir dışından gelen içkilere yönelik zaman zaman doğrudan bir yasak getirildiği görülmektedir.

Alınan tedbirlerden bir diğeri içki satılan mekanları belirli bölgelerde tutmak olmuştur. 2 Şaban 1327/19 Ağustos 1909 tarihli belgede meyhane açmak isteyen Hristo adlı kişiye cami ve devlet daireleri yakınında olmadığından müskirat satmasına engel olmadığına ilişkin ruhsat verilmesinin uygun görüldüğü belirtilmektedir.¹³⁸

Bununla birlikte içki satışını yasaklı bölgeler dışında yapacak esnaf ve ticaret erbabı da sınırlanmıştır. Bakkallar, manavlar, şekerleme ve kahve satan yerler içki satması yasak olan dükkanlar olarak belirlenmiştir.¹³⁹ İçki satışı yapılacak yerler ise meyhaneler, şaraphaneler, bozahaneler ve punççu¹⁴⁰ dükkanları olarak sınıflandırılmıştır.¹⁴¹

§3. Cumhuriyet Sonrası Dönemindeki Sarhoşlukla İlgili Düzenlemeler

3.1. Osmanlı Hukuku'ndan Cumhuriyet Sonrası Türk Ceza Hukukuna Geçiş

Türk hukuk tarihinin gelişim sürecine genel olarak bakıldığında, 19. ve 20. yüzyıl boyunca farklı kaynaklardan çeşitli şekillerde yararlanılarak kanunlaştırma faaliyetlerinin gerçekleştirildiği görülmektedir. 19. yüzyılda

¹³⁶ *Mahkeme Kayıtları Işığında 17. Yüzyıl İstanbul'unda Sosyo-Ekonomik Yaşam*, Editör: Timur Kuran, (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2010), I, s. 693.

¹³⁷ BOA, Cevdet, C. İKTS.: 5/209; 16. yüzyıla ilişkin benzer bir emir için bkz. *6 Numaralı Mühimme Defteri*, s. 284.

¹³⁸ BOA, Dahiliye, DH.EUM.THR.: 1/7.

¹³⁹ **Öztürk** s. 72-74.

¹⁴⁰ Panççu olarak da anılan bu meyhanelerin, İngilizler tarafından Hindistan'da yapılan ve beş farklı içkinin karıştırılarak elde edildiği bir alkollü içecek türü olduğu ve Hintçe'deki beş sayısına tekabül eden pantsh kelimesinden türediği hakkında bkz. **Öztürk** 2017: 58.

¹⁴¹ **Öztürk**, s. 58.

Osmanlı Devleti'nde görülen yeni siyasal, ekonomik ve toplumsal gelişmeler, 1839 yılında Tanzimat Fermanı'nın ilanından sonra hukuk sisteminde de önemli bir değişim yaratmış ve yeni bir dönem başlamıştır. 1810 tarihli Fransız Ceza Kanunu'ndan yararlanılarak hazırlanan 1858 tarihli Ceza Kanunname-i Hümayunu pek çok değişikliğe uğramış ve bu değişikliklerin cumhuriyet döneminde İtalyan hukuku etkisinde kalan ceza hukukuna kaynaklık ettiği savunulmuştur.¹⁴² Cumhuriyetin ilanından sonra 1889 tarihli İtalyan Ceza Kanunu'nun tercümesini esas almak suretiyle 12 Ağustos 1925 tarihinde yeni kanun hazırlıklarına başlayan komisyon, 1909 değişiklikleri çerçevesinde metne son şeklini vermiş ve 1 Mart 1926 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 765 sayılı Türk Ceza Kanunu kabul edilmiştir.¹⁴³ Yine 1930 tarihli İtalyan Ceza Kanunu'nun etkisinde yaklaşık iki yüz elli maddelik bir değişikliğe uğrayan ve kısmen otoriter bir niteliğe bürünen¹⁴⁴ 765 sayılı Türk Ceza Kanunu yerini Almanya örnek alınarak hazırlanan ve 26 Eylül 2004 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanunu'na bırakmıştır.

3.2. 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu'ndaki Durum

765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nun kabul ettiği sistemde suçlar, cürüm ve kabahat şeklinde ikiye ayrılmaktaydı. Bir suçun cürüm mü yoksa kabahat mi olduğu, Kanun'un 11. maddesinde gösterilen cezalara göre belirlenmekteydi. Bu kapsamda bizatihi sarhoşluğun cürüm nevinden bir suç olarak kabul edilmediği, ancak aşağıda üzerinde durulacağı üzere bazı şartların varlığı halinde sarhoşluğun kabahat nevinden bir suç¹⁴⁵ olarak nitelendirildiği görülmektedir. Buna karşın salt alkol almanın 765 sayılı TCK'da suç oluşturmadığı da söylenmelidir.

Bu bağlamda aşağıda ilk olarak genel hükümler kapsamında sarhoşluğa bağlanan hukuki sonuçların ne olduğu üzerinde durulacak, sonrasında ise kabahat olarak düzenlenmiş bulunan sarhoşluk türlerine kısaca değinilecektir.

¹⁴² **Gülnehal Bozkurt**, *Batı Hukukunun Türkiye'de Benimsenmesi*, (Ankara 1996, Türk Tarih Kurumu Yayınları), s.101-103; **Nurullah Kunter**, "Yirmi Beş Cumhuriyet Yılına Ceza Tarihiçesi", İstanbul Barosu Dergisi, Ekim 1948, Yıl: XXII, Sayı: 10, s. 541.

¹⁴³ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: II, İctima Senesi: III, Cilt: 23, 64. İctima, 1 Mart 1926, s. 4-19. Türk Ceza Kanunu'na kaynak olarak İtalyan Ceza Kanunu'nun seçilmesinin temelinde, o dönemin İtalyan Ceza Kanunu'nun laik, liberal ve özgürlükçü bir kanun olmasının yattığı ifade edilmektedir. **Zeki Hafızoğulları**, "Türk Ceza Hukukunun Seksen Yılı", Cumhuriyetin Kuruluşundan Bugüne Türk Hukukunun Seksen Yıllık Gelişimi Sempozyumu, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 2003, s.175.

¹⁴⁴ **Kunter**, s. 550-554; **Devrim Aydın**, "Yeni Türk Ceza Kanunu'nun Hazırlanış Süreci", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C. 59, S. 4, Yıl 2004, s. 253.

¹⁴⁵ Kangal'a göre, 765 sayılı TCK sisteminde kabahat olarak adlandırılan fiiller, bugünkü anlamda kullandığımız düzene aykırılıkları ifade etmemekte olup aksine bunlar suç niteliğindedirler. Bkz. **Zeynel T. Kangal**, *Kabahatler Hukuku*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019, s.14.

765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Arızı Sebepler" başlıklı 48. maddesinin ikinci fıkrasında "İhtiyari sarhoşlukla ve ihtiyari ile kullanılan uyuşturucu madde tesiriyle işlenen fiiller bu madde hükmünden harihtir." denilmek suretiyle, isteyerek sarhoşluğun veya isteyerek kullanılan uyuşturucu maddelerin isnad yeteneği üzerinde hiçbir etkisi olmayacağı kabul edilmiştir. Bu hükmün, kronik zehirlenme şeklini almamış sarhoşluk ve uyuşturucu madde etkisi şeklinde anlamak gerektiği o dönem doktrinde ifade edilmiştir. Bununla birlikte, alkol ve uyuşturucu maddelerin sebep oldukları zehirlenme (kronik zehirlenme) bir çeşit akıl hastalığı olarak kabul edilmiş ve akıl hastalığı hakkında kabul edilen rejime tabi tutulmuştur¹⁴⁶.

Özel hükümler açısından bakıldığında ise sarhoşluk, 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 571 ila 575. maddelerinde kabahat nevinden bir suç olarak düzenlenmiştir. 765 sayılı TCK'da sarhoşluk, adi sarhoşluk (m.571), mütecaviz sarhoşluk (m.572/1), itiyadi sarhoşluk (m.572/2,3) ve itiyadi iptila sarhoşluk (m.573) başta olmak üzere çeşitli alt ayrımlara tabi tutulmaktaydı¹⁴⁷. Söz konusu maddeler şu şekildeydi:

"Madde 571: Her kim, umumi veya umumun girebileceği yerlerde halkın rahatını bozacak veya rezalet çıkartacak surette ve aşikar bir halde sarhoş olarak yakalanırsa on beş günden aşağı olmamak üzere hafif hapis veya 50 liradan aşağı olmamak üzere hafif para cezasıyla mahkum olur.

Madde 572: Yukarki maddede gösterilen surette sarhoş olup da başkasına tecavüz ve umumun istirahatini selb edenler iki aydan aşağı olmamak üzere hafif hapis cezası ile cezalandırılır.

Sarhoşluğu itiyat derecesine vardiıranlar altı aydan aşağı olmamak üzere hafif hapse mahkum olurlar.

İki defa mahkum olduktan sonra aynı fiili tekrar işleyenler o fiili itiyat etmiş sayılır.

Madde 573: Sarhoşlukta itiyadi iptila derecesine varmış olanların salahlı tıbben tebeyyün edinceye kadar bir hastanede muhafaza ve tedavisine hükmolunur. Mahkum, hastane olmayan yerlerde ise hastane bulunan yere gönderilir.

Madde 574: Umumi veya umuma açık yerlerden birinde meşrubat ve sair müskir mevaddı tedarikle birinin sarhoşluğuna sebebiyet veren veya bu mevaddı zaten sarhoş bir kimseye tedarik eden şahıs otuz liradan elli liraya kadar hafif cezayı nakdiye mahkum olur.

¹⁴⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Sulhi Dönmezer – Sahir Erman, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt: II**, İstanbul: Beta Yayıncılık, 1999, s.173, 189; **Alacakaptan**, s.63 vd.

¹⁴⁷ **Alacakaptan**, s. 213 vd.

Her nerede olursa olsun on sekiz yaşını doldurmamış bir gence veya akıl ve şuurunun zaafı sebebiyle tabii halde olmadığı zahir bulunan bir kimseye müskirat verenler, iki aya kadar hafif hapse mahkum olur. Eğer fail, müskirat satıcısı ise muvakkaten meslek ve sanatının tatiline de hüküm olunur.

Madde 575: Yukarıdaki maddenin ilk fıkrasında beyan olunduğu veçhile bir kimsenin sarhoşluğuna sebebiyet veren şahıs, kendini idareye muktedir olamayacak derecede bulunan sarhoşu muhafaza için tedbir ittihaz etmeyip sokağa bırakırsa mezkur fıkrada münderiç cezadan başka üç günden bir aya kadar hafif hapis cezasıyla dahi mücazat olunur.”

Mevcut açıklamalardan da anlaşılacağı üzere 765 sayılı TCK döneminde sarhoşlukla ilgili tartışmaların ağırlıklı olarak, sarhoşken işlenen suçların isnad yeteneğine ve dolayısıyla cezai sorumluluğa etkisi bağlamında ele alındığı, alkol içmenin tek başına suç oluşturmadığı ancak sarhoşluk boyutuna varan bazı alkol alma durumlarında kabahat nevinden bir suçun gerçekleşmiş olduğu görülmektedir.

3.3. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’ndaki Durum

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun “Geçici nedenler, alkol veya uyuşturucu madde etkisinde olma” başlıklı 34. maddesinde şu şekilde bir düzenlemeye yer verildiği görülmektedir: “(1) Geçici bir nedenle ya da irade dışı alınan alkol veya uyuşturucu madde etkisiyle, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan kişiye ceza verilmez. (2) İradi olarak alınan alkol veya uyuşturucu madde etkisinde suç işleyen kişi hakkında birinci fıkra hükmü uygulanmaz.” Söz konusu maddenin formülasyonundan hareketle, alkol veya uyuşturucu madde etkisinde olmanın kusur yeteneği üzerindeki etkisinin belirlenmesinde bu maddelerin iradi veya irade dışı alınmasına göre ikili bir ayırımın benimsendiği söylenebilir.

İrade dışı alınan alkol veya uyuşturucu madde etkisiyle işlenen fiiller dolayısıyla kusur yeteneğinin kalktığını kabul eden kanun koyucu, bu durumdaki kişilerin cezai sorumluluklarının olmadığını kabul etmiştir. Ancak bunun için iki şartın bir arada olması gerekmektedir. Bu şartlardan ilkinde göre kişinin irade dışı aldığı alkol veya uyuşturucu madde etkisiyle girdiği durumun onda geçici bir süre algılama veya davranışlarını yönlendirme yeteneğini ortadan kaldırmış veya önemli derecede azaltmış olması gereklidir. Eğer irade dışı alınan alkol veya uyuşturucu madde, kişinin işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğini kaldırmamış yalnızca azaltmış veya hiç etkilememişse fail işlediği suçun tam cezasıyla cezalandırılacaktır. İkinci şart ise alkol veya uyuşturucu madde alımında failin taksirinin dahi bulunmamasıdır. Başka bir ifadeyle şayet fail, alkol veya uyuşturucu maddenin meydana getirdiği geçici

nedenin oluşumuna kasten veya taksirle sebebiyet vermişse bunun kusur yeteneğini kaldırdığından bahsetmek mümkün olmayacaktır. Örneğin arkadaşı tarafından sandalyeye bağlanıp kendisine zorla alkol verilen ve bu nedenle sarhoş olan bir kimse, iradesi dışında alkol aldığından ötürü cezai sorumluluğu bulunmayacaktır. Buna karşın sarhoşluk durumuna kasten veya taksirle neden olan kişi, fiili işlediği sırada kusur yeteneği varmış gibi kabul edilip suç için öngörülen ceza ile cezalandırılacaktır¹⁴⁸.

Alkol ve uyuşturucu maddelerin devamlı kullanılması ise zamanla bu kişilerde söz konusu maddelere karşı psikolojik bir bağımlılık meydana getirmektedir. Bu bağımlılık kişinin akıl ve ruh sağlığını bozarak kusur yeteneğini etkilemektedir. Bu nedenle kronik alkol veya uyuşturucu madde zehirlenmesinin bir tür akıl hastalığı olduğu kabul edilmektedir. Kronik alkolizm kişinin alkol kullanmadığı zamanlarda da etkisini gösteren bir akıl hastalığıdır¹⁴⁹. TCK'nın kabul etmiş olduğu sistemde alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı kusur yeteneğini önemli derecede azaltan bir durum olarak kabul edilerek kişilere ceza değil güvenlik tedbiri uygulanması öngörülmüştür. Başka bir ifadeyle alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı akıl hastalığı kapsamında değerlendirilmiştir¹⁵⁰. Bu kişiler hakkında akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirlerini düzenleyen TCK'nın 57. maddesinin yedinci fıkrasındaki şu hüküm uygulanacaktır: *“(7) Suç işleyen alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlısı kişilerin, güvenlik tedbiri olarak, alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlılarına özgü sağlık kuruluşunda tedavi altına alınmasına karar verilir. Bu kişilerin tedavisi, alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlılığından kurtulmalarına kadar devam eder. Bu kişiler, yerleştirildiği kurumun sağlık kurulunca bu yönde düzenlenecek rapor üzerine mahkeme veya hakim kararıyla serbest bırakılabilir.”*

Yine TCK'nın trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçunu düzenleyen 179. maddesinin üçüncü fıkrasında alkol veya uyuşturucu madde etkisiyle ya da başka bir nedenle emniyetli bir şekilde araç sevk ve idare edemeyecek halde olmasına rağmen araç kullanan kişinin üç aydan iki yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılacağı belirtilmiştir.

¹⁴⁸ İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2015), s. 405-406; Bahri Öztürk-Mustafa Ruhan Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayınları, 2018) s. 295; Timur Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018) s. 366; Mahmut Koca- İlhan Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017), s. 325-326; Veli Özer Özbek- Koray Doğan- Pınar Bacaksız- İlker Tepe, *Ceza Genel Hukuku Temel Bilgiler*, (İzmir: Seçkin Yayıncılık, 2018), s. 375.

¹⁴⁹ Berrin Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2019) s. 569.

¹⁵⁰ Özgenç, s. 410; Koca-Üzülmöz, s. 335; Demirbaş, s. 363; Özbek-Doğan-Bacaksız-Tepe, s. 376.

3.4. 5326 Sayılı Kabahatler Kanunu'ndaki Durum

5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun (KK) “Sarhoşluk” başlıklı 35. maddesinde şu düzenlemeye yer verildiği görülmektedir: “(1) Sarhoş olarak başkalarının huzur ve sükununu bozacak şekilde davranışlarda bulunan kişiye, kolluk görevlileri tarafından elli Türk Lirası idari para cezası verilir. Kişi, ayrıca sarhoşluğun etkisi geçinceye kadar kontrol altında tutulur.”

Türk hukuk literatüründe sarhoşluk, kişinin aldığı alkol nedeniyle kendini, tavır ve hareketlerini kontrol edemeyecek durumda olması şeklinde tanımlanmaktadır.¹⁵¹

Sarhoşluk kabahatinin uygulanabilmesi için, sarhoş olan kişinin, başkalarının huzur ve sükununu bozacak şekilde davranışlarda bulunması gerekir. Bu davranışın kamuya açık yerlerde gerçekleşmiş olması zorunlu değildir. Bu bağlamda örneğin kendi evinde, diğer aile bireylerinin veya komşuların huzur ve sükununu bozucu davranışlarda bulunan kişinin eylemini de bu kapsamda değerlendirmek gerekmektedir. Bunun yanında kamuya açık bir yerde, örneğin bir parkta alkolün etkisi ile etrafındakilerin huzur ve sükununu bozan kimsenin eylemi de bu madde kapsamında değerlendirilmelidir¹⁵². Buna göre hukuk sistemimizde salt sarhoşluğun, kişi hakkında idari yaptırım uygulanabilmesi için tek başına yeterli olmadığı sonucu çıkmaktadır. Kanun koyucu, sarhoş durumda bulunan kişi hakkında, başkalarının huzur ve sükununu bozacak davranışlarda bulunması şartıyla idari yaptırım uygulanabileceğini kabul etmek suretiyle, kanaatimizce “objektif yaptırım şartları” veya “objektif yaptırım uygulanabilme şartları”¹⁵³ olarak nitelendirilebilecek bir şartın gerçekleşmesini kabul etmiş görünmektedir.

KK m.35 gereği kolluk sarhoş durumda bulunan kişiye idari para cezası uygulayacak, ayrıca bu kişinin sarhoşluğunun etkisi geçinceye kadar da kendisini kontrol altında tutacaktır. Kontrol altında tutma niteliği itibariyle özgürlük sınırlaması sonucu doğuran bir işlemdir. Literatürde bu sınırlama yetkisinin kaynağını KK'dan aldığı için kolluğun kişinin özgürlüğünü sınırlandırmasının hukuka uygun olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca sarhoşluğun etkisinin geçip geçmediğini belirleme noktasında kolluğun takdir yetkisinin olduğu da belirtilmektedir.¹⁵⁴

Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 1666 sayılı ve 13.09.2006 tarihli Genelgesinde sarhoşluk kabahatiyle ilgili şu açıklamalara yer verildiği

¹⁵¹ **Erdener Yurtcan**, *Yargıtay Kararları Işığında Kabahatler Kanunu ve Yorumu*, (Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2016), s. 327.

¹⁵² **Cüneyt Altıparmak**, “Sarhoşluk Kabahati”, www.turkhukusitesi.com/makale_758.htm, (Erişim: 5 Mayıs 2019).

¹⁵³ **Berrin Akbulut**, *Türk Ceza Kanunu ile Kabahatler Kanununun Genel Hükümlerinin Yaptırım Hükümleri Dışında Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*, (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2010), s. 172.

¹⁵⁴ **Yurtcan**, s. 327-328.

görülmektedir: “Kolluk görevlilerince sarhoş olarak başkalarının huzur ve sükununu bozacak şekilde davranışlarda bulunan kişiye, elli Türk Lirası idari para cezası verilecektir. Kabahatler Kanunu'nun gerekçesinde de belirtildiği üzere bu hükmün uygulanabilmesi için, sarhoş olan kişinin, başkalarının huzur ve sükununu bozacak şekilde davranışlarda bulunması gerekir. Kişinin alkol aldığı doktor raporu veya mevcutsa alkolmetre ile tespit edilecek, doktor raporu veya varsa alkolmetre çıktısı, yoksa alkolmetre ölçümüne ilişkin tutulan tutanak delil olarak evraka eklenecektir. Bunun için, davranışın umuma açık yerlerde gerçekleşmiş olması gerekmez. (Örneğin kendi evinde, diğer aile bireylerinin veya komşuların huzur ve sükununu bozucu davranışlar da bu kapsamda değerlendirilecektir.) Bu yaptırımın uygulanabilmesi için şahsın hem huzur ve sükunu bozması hem de alkollü olması şartı gerekmektedir. Sarhoş olan ve idari yaptırım kararı uygulanan kişi ikaz edilerek ailesine veya güvenilir bir kişiye teslim edilecek veya kişi kolluk biriminde sarhoşluğu geçinceye kadar kontrol altında tutulacaktır. Kollukça kontrol altına alınan kişinin bir yakınına veya belirlediği bir kişiye gecikmeksizin bilgi verilecektir. Kontrol altına alınan kişi yabancı ise, yazılı olarak karşı çıkmaması halinde durumu vatandaşı olduğu devletin konsoloslughuna bildirilecektir. Gerektiğinde kontrol altına alınan kişinin kaçmasını, kendisinin veya başkalarının hayat veya beden bütünlüğü bakımından doğabilecek tehlikeleri önlemek için kolluk tarafından gerekli önlemler alınacaktır. Sarhoşluğu geçince kişi serbest bırakılacaktır.”

Kabahatler Kanunu'nun 12. maddesinde, Kanun'da aksine hüküm bulunmayan hallerde TCK'nın kusurluluğu ortadan kaldıran nedenlere ilişkin hükümlerinin kabahatler bakımından da uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. Kabahatler Kanunu'nda alkol veya uyuşturucu madde etkisinde işlenmiş kabahatler bakımından bir hüküm bulunmadığından, TCK'nın 34. maddesinin uygulama alanı bulacağı ifade edilmektedir.¹⁵⁵

Örneğin kişi yanılarak veya cebirle yani kast veya taksiri olmaksızın alkol veya uyuşturucu madde almış olabilir. Bu gibi bir durumda kişinin almış olduğu alkol veya uyuşturucu maddenin etkisiyle işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği veya bu fiille ilgili davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli ölçüde azalmış ise kişinin kusur yeteneği de ortadan kalkacağından kabahatten dolayı idari bir yaptırıma hükmedilemeyecektir. Buna karşın kişinin almış olduğu alkol veya uyuşturucu madde etkisiyle kusur yeteneği önemli sayılmayacak derecede azalmış ise bu durum kabahat karşılığı öngörülen idari para cezasının alt ve üst sınırları arasında kusura uygun bir belirleme yapılırken dikkate alınacaktır (KK m.17/2)¹⁵⁶.

Kronik alkol veya uyuşturucu madde zehirlenmesine maruz kalan kişilerin bir kabahat işlemeleri durumunda sorumlulukları, akıl hastalığına ilişkin

¹⁵⁵ Kangal, s. 204.

¹⁵⁶ Kangal, s. 204.

hükümler dikkate alınarak değerlendirilecektir (KK m.11/2)¹⁵⁷.

3.5. 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'ndaki Durum

Bu konuda son olarak 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nun konuyla alakalı 13. maddesine de kısaca değinmekte yarar görüyoruz. Maddenin birinci fıkrasının C bendine göre polis *“Halkın rahatını bozacak veya rezalet çıkaracak derecede sarhoş olanları veya sarhoşluk halinde başkalarına saldıranları, yapılan uyarılara rağmen bu hareketlerine devam edenler ile başkalarına saldırmaya yeltenenleri ve kavga edenleri”* eylemin veya durumun niteliğine göre, koruma altına alır, uzaklaştırır ya da yakalar ve gerekli kanuni işlemleri yapar. Söz konusu düzenleme ile KK m.35'in paralellik arz ettiği söylenebilir.

3.6. 298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'daki Durum

Yukarıda açıklanan mevzuat hükümlerinden de anlaşılacağı üzere Türk hukukunda salt alkol içilmesi ve/veya sarhoş olunması, başka bir neticeye sebebiyet verilmediği durumlarda, tek başına suç veya kabahat türünden bir haksızlık olarak kabul edilmemektedir. Bunun tek istisnasını 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun oluşturmaktadır. Söz konusu Kanun'un 79. maddesine göre oy verme günü, her ne suretle olursa olsun, ispirotolu içki satılması, içkili yerlerle umumi mahallerde her çeşit ispirotolu içki satılması, verilmesi, içilmesi yasaktır. Aynı Kanun'un 170. maddesine göreyse oy verme günü, oy verme müddetince, umuma açık yerlerde ispirotolu içki verenler, satanlar veya içenler veya herhangi bir suretle açık veya kapalı şişelerde ispirotolu içki satanlar veya alanlar üç aydan altı aya kadar hapis cezasıyla cezalandırılırlar. Buna göre Türk hukuk sisteminde salt alkol içilmesinin suç veya kabahat olmadığı kuralının tek istisnası olarak, oy verme günü, oy verme süresince, sarhoşluk seviyesine varmayacak derecede dahi olsa alkol içilmesi olduğu söylenebilir.

SONUÇ

İslam hukukunda sarhoşluğun suç olarak düzenlenmesi aklın korunması temel amacı üzerinden kamu menfaati ve toplum düzeninin korunmasına hizmet etmektedir. Sağlıklı bir toplumun sağlıklı bireylerden oluşacağı kanaatinden hareketle bilinçte meydana gelen bulanıklığın başkalarına zarar vermemesi hedeflenir.

Sarhoşluk suçuna temel teşkil eden şürb kavramı hukukçular tarafından farklı yorumlanmıştır. Bazı hukukçular şürb kavramını sarhoşluk veren tüm

¹⁵⁷ Kangal, s. 205.

maddeleri kapsadığı görüşünü savunurken Hanefi mezhebi kurucusu Ebu Hanife şarap içme ve sarhoş olma eylemlerini farklı değerlendirmiştir. Bunun sonucunda ise şarap içme eylemi dışında sarhoşluk veren diğer maddeler için ikili bir ayırım doğmuştur.

Had cezası öngörülen şürb suçunda, kişinin hür bir Müslüman olması, içki içmesi ve zihin bulanıklığının belli bir şiddete ulaşması suçun maddi unsurları olarak sayılmıştır. Ayrıca sarhoşluğun dar'ül İslam sınırları içerisinde gerçekleşmesi gerekir. Gayrimüslimler için şürb haddi uygulanmamakla birlikte, tazir cezasına hükmedilmesine bir engel koyulmamıştır. Sarhoşluk veren şeyin iradi olarak, kasıtlı ve bilinçli olarak alınması ise manevi unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Zorunluluk halinde sarhoşluk veren maddenin alınması durumunda had gerekip gerekmeyeceği mezhepler tarafından farklı yorumlanmıştır.

Suçun cezasında Kur'an ve sünnet hükümlerinde kesin bir belirleme olmadığından icma yoluyla alt sınırdaki kırk, üst sınırdaki seksen değnek olacak şekilde had cezasının uygulanacağı kararlaştırılmıştır.

Sarhoşluğun cezai ehliyetine etkisi ise sarhoşluğun iradi veya irade dışı olmasına göre ikiye ayrılmıştır. Buna göre çoğunluk tarafından kabul edilen görüş iradi gerçekleşen sarhoşluğun kişinin ceza ehliyetini kaldırmadığı yönündedir. İrade dışı gerçekleştirilen sarhoşlukta kişinin cezai ehliyeti akıl hastalarının ehliyeti gibi değerlendirilecek ve kişi cezalandırılmayacaktır. Başka bir suçu işlemek için cesaret kazanmak amaçlı sarhoşluk veren maddenin alınmasında da İslam hukukçuları farklı görüşleri savunmuşlardır.

Osmanlı Devleti'nde de sarhoşluk suçunda Hanefi görüşü esas alınmıştır. Bu kapsamda şartları gerçekleşen şürb suçunda had, had gerektiren unsurların eksikliği durumunda ise tazir cezası uygulandığı bilinmektedir. Bununla birlikte şürb suçunda cezai sorumluluğu olmayan gayrimüslimlerin kamu düzenini bozacak eylemleri de tazir ile cezalandırılmıştır. Gerek Tanzimat öncesinde gerekse Tanzimat sonrasında içki satışı denetiminde tutulmak istenmiş buna ilişkin kanunnamelerde hükümlere yer verilmiştir.

Tanzimat sonrasında çıkarılan ceza kanunlarında sarhoşluk 1851 tarihli Kanun-ı Cedid'te, daha sonra 1282 (1866)¹⁵⁸ ve 1283 (1867)¹⁵⁹ tarihli nizamnamelerde yer bulmuştur. 1921 yılında çıkarılan Men'i Müskirat Kanunu ise içki ve müskirata ilişkin kapsamlı düzenlemeleri bünyesinde barındırmıştır.

Osmanlı uygulamasında şürb suçu had cezası olarak öngörülen sopya ek olarak, kanunnameler vasıtasıyla tazir olarak farklı cezaların uygulanmasına da imkan vermiştir. Bu kapsamda kimi zaman münferiden sarhoşluğun niteliğine göre veya başka bir suçla birlikte şürb suçunun tespiti halinde hapis, küreğe

¹⁵⁸ BOA, İ.MMS.: 31/1294.

¹⁵⁹ Düstür, 1. Tertip, C.2, s.712-725.

koyma, prangabentlik, kalebentlik gibi tazir cezalarına da hükmedilmiştir. Para cezası ise Fatih Kanunnamesi'nden sonra pek çok kanunnamede sarhoşluk veren maddelerin tüketilmesine ilişkin sıkça verilen cezalardan olmuştur.

Cumhuriyet sonrası Türk hukukunda sarhoşluk fiili, 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nun 571 ila 575. maddelerinde kabahat türünden bir suç olarak düzenlenmişti. 765 sayılı TCK'da sarhoşluk, adi sarhoşluk (m.571), müteceviz sarhoşluk (m.572/1), itiyadi sarhoşluk (m.572/2,3) ve itiyadi iptila sarhoşluk (m.573) başta olmak üzere çeşitli alt ayrımlara tabi tutulmuştu. 2004 yılında kabul edilen 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Geçici nedenler, alkol veya uyuşturucu madde etkisinde olma" başlıklı 34. maddesinde ise iradi ve irade dışı alınan alkol etkisi altında suç işleyen kişilerin kusur sorumluluklarıyla ilgili bir düzenlemeye yer verilmiştir. Buna göre, irade dışı alınan alkol etkisinde suç işlenmesi durumunda kişinin kusur yeteneğinin kalktığını kabul eden kanun koyucu, iradi alınan alkol etkisinde suç işlenmesi durumunda ise kusur yeteneğinin kalkmadığını ve kişinin cezai sorumluluğunun tam olduğunu kabul etmiştir. Hukuk sistemimizde sarhoşlukla ilgili bir düzenlemeye yer veren kanunlardan bir diğeri ise Kabahatler Kanunu'dur. Kabahatler Kanunu'nun "Sarhoşluk" başlıklı 35. maddesine göre sarhoş olarak başkalarının huzur ve sükununu bozacak şekilde davranışlarda bulunan kişiye, kolluk görevlileri tarafından elli Türk Lirası idari para cezası verilir. Kişi, ayrıca sarhoşluğun etkisi geçinceye kadar kontrol altında tutulur. Kişi hakkında sarhoşluk kabahatinin uygulanması için, bu kişinin, başkalarının huzur ve sükununu bozacak şekilde davranışlarda bulunması gerekmektedir. Aksi durumda yani kimsenin huzur ve sükununu bozmayacak şekilde alkol içen ve sarhoş olan bir kişinin fiilinin bu kapsamda değerlendirilebilmesi mümkün değildir. Sarhoşlukla ilgili olarak Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nun konuyla alakalı 13. maddesinde de bir düzenlemeye gidildiği görülmektedir. Söz konusu hükmün KK m.35 ile paralellik arz ettiği söylenebilir.

Bahsedilen bu kanuni düzenlemelerden de anlaşılacağı üzere mevcut hukuk sistemimizde sarhoş olmayacak derecede salt alkol içilmesi kural olarak suç veya kabahat türünden bir haksızlık olarak kabul edilmemiştir. Bunun tek istisnasını 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun oluşturmaktadır. Söz konusu Kanun'a göre oy verme günü, oy verme süresince sarhoşluk seviyesine varmayacak derecede dahi olsa alkol içilmesi suç olarak düzenlenmiş bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

I. Arşiv Belgeleri

- BOA, Bab-1 Asafî, A. {DVNSMHH.d...: 111/1400.
- BOA, Bab-1 Asafî, A. {DVNSMHH.d...:123/125.
- BOA, Bab-1 Asafî, A. {DVNSMHH.d...: 114/825.
- BOA, Cevdet, C. İKTS.: 5/209.

- BOA, Dahiliye, DH.EUM.THR.: 1/7.
- BOA, İ.MMS.: 22/942.
- BOA, İ.MMS.: 31/1294.

II. Diğer Yazılı Kaynaklar

- *6 Numaralı Mühimme Defteri (972/1564-1565) Özet- Transkripsiyon-İndeks*: Ankara: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, 1995.
- *7 Numaralı Mühimme Defteri (975-976/1567-1569) Özet- Transkripsiyon-İndeks*: Ankara: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, 1998.
- Akbulut, Berrin: *Türk Ceza Kanunu ile Kabahatler Kanununun Genel Hükümlerinin Yaptırım Hükümleri Dışında Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2010.
- Akbulut, Berrin: *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2019.
- Akgündüz, Ahmet: *Bilinmeyen Osmanlı, İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı, 1999.*
- Akgündüz, Ahmet: *İslâm ve Osmanlı Hukûku Külliyyâtı, Kamu Hukuku (Anayasa-İdare-Ceza- Usul- Vergi- Devletler Umumî)*, I, İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı, 2011.
- Akgündüz, Ahmet: *Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri*, I, İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı, 2015.
- Alacakaptan, Uğur: *Sarhoşluk Halinde İşlenen Suçlarda Cezai Mesuliyet*, Ankara: Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları, 1961.
- Avcı, Mustafa: *Osmanlı Ceza Hukuku-Genel Hükümler*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2018.
- Avcı, Mustafa: *Osmanlı Ceza Hukuku-Özel Hükümler*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2018.
- Aydın, Devrim: “Yeni Türk Ceza Kanunu’nun Hazırlanış Süreci”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C. 59, S. 4, Yıl 2004, ss. 249-263.
- Baktır, Mustafa: “İçki”, *DİA*, XXI, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2000, ss. 458-462.
- Bardakoğlu, Ali: “Had”, *DİA*, XIV, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1996, ss. 547-551.
- Başoğlu, Tuncay: “Uyuşturucu”, *DİA*, XLII, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2012, ss. 248-253.
- Bilgin, Ahmet: *İslam Hukukunda Gerçek Kişilerin Ehliyeti (Doktora Tezi)*, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1989.

- Bilmen, Ömer Nasuhi: *Hukuki İslamiyye ve Istılahatı Fıkhiyye Kamusu*, III, İstanbul: Bilmen Yayınevi, 1999.
- Boynukalın, Mehmet: “Suç”, *DİA*, XXXVII, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2009, ss. 453-457.
- Bozkurt, Gülnihal: *Batı Hukukunun Türkiye’de Benimsenmesi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1996.
- Canan, İbrahim: *Hadis Külliyyatı Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi*, VIII, Ankara: Akçağ Yayınları, 1995.
- Demirbaş, Timur: *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Diyanet İşleri Başkanlığı: *Kur’an Yolu Tefsiri*, III, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2014.
- Dönmez, İbrahim Kâfi: “Sarhoşluk”, *DİA*, XXXVI, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2009, ss. 141-145.
- Dönmez, İbrahim Kâfi: “İcma”, *DİA*, XXI, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2000, ss. 417-431.
- Dönmezer, Sulhi – Erman, Sahir: *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt: II*, İstanbul: Beta Yayıncılık, 1999.
- Düzdağ, M. Ertuğrul: *Şeyhülislam Ebussuud Efendi Fetvaları Işığında 16. Asır Türk Hayatı*, İstanbul: Enderun Kitabevi, 1983.
- Evren, Cüneyt - Öncü, Fatih: “Alkol-Madde Kullanımı ve Bağımlılığı ile İlgili Adli Psikiyatri Uygulamaları”, *Adli Psikiyatri Uygulama Kılavuzu*, Ed: Niyazi Uygur, Ankara: Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları, 2014.
- Hafızoğulları, Zeki: “*Türk Ceza Hukukunun Seksen Yılı*”, Cumhuriyetin Kuruluşundan Bugüne Türk Hukukunun Seksen Yıllık Gelişimi Sempozyumu, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 2003, ss. 165-211.
- *İstanbul Kadı Sicilleri*, I, Ankara: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 2014.
- Kangal, Zeynel T.: *Kabahatler Hukuku*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019.
- Karaman, Hayrettin: *Mukayeseli İslam Hukuku*, I, İstanbul: İz Yayınevi, 2014.
- Kaşıkçı, Osman: *İslâm-Osmanlı Hukuku*, İstanbul: Ufuk Yayınları, 2015.
- Kerner, H. J.: *Kriminologie Lexikon*, 4. Auflage, Heidelberg: 1994.
- Koca, Mahmut -Üzülmez, İlhan: *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017.
- Koçak, Muhsin v. dgr.: *İslam Hukuku- İslam Hukukuna Giriş/Aile Hukuku/ Miras ve Ceza Hukuku*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2013.

- Kunter, Nurullah: “*Yirmi Beş Cumhuriyet Yılıının Ceza Tarihi*”, İstanbul Barosu Dergisi, Ekim 1948, Yıl: XXII, Sayı: 10, ss.539-584.
- *Mahkeme Kayıtları Işığında 17. Yüzyıl İstanbul’unda Sosyo-Ekonomik Yaşam, I*, Ed: Timur Kuran, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2010.
- Merginanî, Burhanüddin Ebu’l-Hasan Ali b. Ebû Bekir : *Hanefiler İçin İslam Fıkhı El-Hidâye Tercemesi, II*, İstanbul: Kahraman Yayınları, 2015.
- Molla Hüsrev Mehmed b. Feramürz b. Ali: *Tercümetü’l-Gürer Ve’ d-Dürer*, I, Dersaadet: Matbaa-i Amire, 1875.
- Özbek, Veli Özer - Doğan, Koray - Pınar Bacaksız- Tepe, İlker : *Ceza Genel Hukuku Temel Bilgiler*, İzmir: Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Özgenç, İzzet: *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2015.
- Öztürk, Bahri - Erdem, Mustafa Ruhan: *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayınları, 2018.
- Öztürk, Yeter: “*XIX. Yüzyıl Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı Devleti’nde İçki ve Yasakları*”, (Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.
- Serahsi, Ebû Sehl Ebû Bekir Muhammed b. Ahmet, *el-Mebsût*, XXIV, İstanbul: Gümüşev Yayınları, 2016.
- Tosun, Musa - Çetin, Alptekin- Konuk, Numan: “Alkol ve Madde Bağımlılığının Adli Psikiyatrik Yönleri,” *Türkiye Klinikleri J Psychiatry-Special Topics*, 4/1 (2011).
- Udeh, Abdülkâdir: *Seküler Ceza Hukuku Kurumlarıyla Mukayeseli İslam Ceza Hukuku- Özel Hükümler*, II, İstanbul: Kayıhan Yayınevi, 2012.
- Yaman, Ahmet: *İslam Hukukunda Uluslararası İlişkiler*, Ankara: Fecr Yayınevi, 1998.
- Yiğit, Yaşar: *İslam Ceza Hukukunun Yürürlüğü*, Ankara: Sistem Ofset Yayıncılık, 2012.
- Yurtcan, Erdener: *Yargıtay Kararları Işığında Kabahatler Kanunu ve Yorumu*, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2016

III. Elektronik Kaynaklar

- Altıparmak, Cüneyt: (2008). Sarhoşluk Kabahati, www.turkhukuk sitesi.com/makale_758.htm, (Erişim: 5 Mayıs 2019)
- Resmi Ceride: (1926, Nisan 3), <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/338.pdf>, (Erişim: 3 Ağustos 2019)
- Ceride-i Resmîye: (1921, Eylül 14). https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc001/kanuntbmmc001/kanuntbmmc00100022.pdf, (Erişim: 5 Mayıs 2019)
- Türkçe Sözlük, www.sozluk.gov.tr, (Erişim 6 Şubat 2021).